

Rozumíme financím I.

hry a návody pro 11–15 leté

Helena Křenková a kol.

Co s tím?

Při přemýšlení nad tím, jak řešit to, že celkem dost lidí má problémy s penězi, třeba si nevýhodně půjčuje, někoho napadlo, že by se daly vymýšlet hry o tom, jak s penězi zacházet správně. Pár takových her určitě najdete na následujících stránkách.

Aby takové hry správně fungovaly, je potřeba, aby ten, kdo je organizuje, věděl, o čem jsou. Nejde jen o to „znát správné odpovědi“, ale vyznat se i v souvislostech. A proto jsou hry vždycky zařazeny v kapitole, která se týká jejich tématu.

Asi z vlastní zkušenosti víte, že organizovat hry může být podle okolností celkem jednoduché nebo i docela náročné. Ovšem naprosto snadné a banální to není asi nikdy. To se ale vyváží tím, že je to docela zábava.

Hry jsou připraveny, do jejich realizace se můžete pustit třeba hned. Nejlépe asi ve dvou nebo v nějakém menším týmu.

Autoři: Helena Křenková, Michaela Čákrťová, František Šereda, Kateřina Hořavová, Ivana Čurdová

Ilustrace: Milan Lesniak

ISBN 978-80-86825-66-3

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Nakládání s penězi

NAKLÁDÁNÍ S PENĚZI

ROZPOČTY

POJIŠTĚNÍ

OCHRANA
SPOTŘEBITELE

CO VŠECHNO SE DÁ S PENĚZI DĚLAT?

Nakupování to jenom začíná. Nebo taky končí. Krom utrácení se dají peníze spořit, vybírat z bankomatu, převádět na druhý konec světa, aniž by se jich někdo dotknul, nebo například vyměňovat za jiné peníze, třeba za eura nebo dolary.

S penězi se toho dá dělat opravdu hodně. A jako většina věcí se to dá dělat dobře, anebo špatně. Pokud uděláme něco špatně, tak se může stát, že o peníze přijdeme 😊. Takže je výhodnější o tom všem něco vědět.

FUNKCE PENĚŽ

Jaký je vůbec smysl peněz? Zdánlivě hloupá otázka, ale odpověď je více, přesněji řečeno, funkcí peněz je více.

Když si chceme něco koupit, zajímá nás cena. Cena je vlastně hodnota zboží vyjádřená v penězích, peníze tak slouží jako zúčtovací jednotka – něco, co nám slouží k tomu, abychom mohli vyjádřit, kolik co stojí, a porovnávat to mezi sebou.

Abychom koupit mohli provést, musíme mít peníze u sebe v dostatečném množství, a pak slouží jako prostředek směny. Peníze můžeme vyměnit za téměř všechny ostatní věci.

Pokud si spoříme, děláme to ve víře, že i v budoucnu si za peníze budeme moci něco koupit, a v takovém případě peníze slouží jako nejuniverzálnější uchovatel hodnoty.

Praktická je i jejich dělitelnost, za jednu tisícikorunu si můžeme koupit mnoho menších levnějších věcí, aniž bychom museli cokoli dělit, lámat, trhat, tavit drahé kovy apod.

FORMY PENĚŽ

S penězi se setkáváme každodenně a na každém kroku. Peníze mají mnoho podob. Do rukou se nám dostávají mince a bankovky, kterým také říkáme hotové peníze nebo hotovost. Hotovými penězi můžeme zaplatit kdykoli a kdekoli, ve velkém nákupním centru, ale i na tržišti nebo za jízdenku v autobuse do malé zapadlé vesničky. Hotové peníze jsou pohotové a v určitých situacích a místech nepostradatelné.

Otestujte si, jak dobře znáte naše bankovky. Zahrajte si jednoduchou a rychlou hru „Kdo je kde“.

KDO JE KDE

Pravidla hry

Na viditelném a dobře dostupném místě (stůl, nástěnka . . .) rozmístíme portréty osobností z bankovek, můžeme také připojit ještě jejich jména. Hráči budou mít za úkol umístit ke každému portrétu papírek s číslem, které odpovídá hodnotě bankovky, na které se příslušná osobnost nachází. Aby se hráči v určování osobností vzájemně neovlivňovali, budou papírky umísťovat číslem dolů. Na vrchní stranu papírku se pak podepíší, aby bylo možné určit, jak kdo papírky umísťoval.

Aby mohli hráči správně odpovídat na to, kterému číslu jaká osobnost patří, musí nejdříve získat papírky s čísly. Hráči mohou získat papírky s čísly různým způsobem. Hru si tak můžeme dále přizpůsobit vlastním požadavkům:

- ▶ **Akční** – papírky jsou rozmístěny a poschovávány po okolí. Hráči si je musí najít a přinést na místo s portréty. Kromě určeného bezpečného pásma kolem místa s portréty je možné získávat lístečky od ostatních hráčů tak, že když se jeden hráč dotkne druhého, stříhnou si, a ten, kdo prohraje, odevzdá všechny lístečky, co má u sebe, hráči, co vyhrál.
- ▶ **Sportovní** – papírky získají hráči za nějaký sportovní výkon – chytí toho, kdo je má u sebe, projdou překážkovou dráhu, chytí míč, hodí koš, někam vylezou, . . .
- ▶ **Pokladový** – hráči najdou papírky podle popisu, plánu, GPS . . .
- ▶ . . .

Proč hru hrát	hráči budou znát dobře české bankovky; ověří si, že vědí, jak vypadají
Délka	podle způsobu provedení – 5 minut a více
Počet účastníků	v podstatě libovolný
Pomůcky	portréty osobností z bankovek (třeba i jiné provedení, než je přímo na bankovce), lístečky s čísly, které odpovídají hodnotám bankovek, obrázky bankovek (případně reálné bankovky) jako klíč správných odpovědí, každý hráč tužku

Hráči mohou lístečky umísťovat k příslušným portrétům buď v průběhu hry a nebo ve speciálně vymezeném čase mezi získáváním lístečků a hodnocením. Může být zajímavé umístit v herním poli také nápovědy – lístečky, kde je napsáno, kdo je na které bankovce – pokud něco nevím, mohu se vydat najít odpověď, ale ztratím tím čas.

Vyhodnocení

Po uplynutí časového limitu k umísťování lístečků ukážeme hráčům obrázky reálných bankovek a společně je přiřadíme

k portrétům osobností. Poté otočíme lístečky u portrétu, zjistíme, které tam jsou správně a jejich majitelům (kteří jsou na lístečcích podepsaní) započítáme body. Čím více bodů, tím lepší výsledek.

Co se hráči naučí

Budou znát osobnosti na českých bankovkách. Také bude všem jasné, jaké bankovky se u nás používají.

Zkušenosti vedoucích

Hru se vyplatí doplnit ještě o informace o jednotlivých osobnostech.

Tomáš Hurt, TOM Dakoti

Může být zajímavé povídat si i o tom, proč zrovna tito lidé na bankovkách jsou. A také, které osobnosti bychom na bankovky navrhli my.

Matouš Bořkovec, Junák, 77. oddíl Inkové

Nejvíce se mi líbí „akční“ způsob hry, ten se dá dobře využít na družinových schůzkách, nicméně si myslím, že v praktickém životě není úplně důležité znát osobnosti na bankovkách.

Pavína Kopřivová, TOM Zlaté šípy

Šlo by z toho udělat i pexeso. Nebo trojitě pexeso – obrázek + jméno + hodnota bankovky.

Zuzana Stodůlková Pindurová, Junák, 1. oddíl Junačky Vatry

Kromě mincí a bankovek se můžeme setkat s penězi bezhotovostními. Bezhotovostní peníze jsou pouhá čísla v počítačích na účtech v bankách. Pokud tedy dojdeme s tisícikorunou do banky, kde ji uložíme, udělali jsme z hotových peněz peníze bezhotovostní – přišli jsme o papírovou tisícovku v peněžence, ale místo ní máme o tisíc víc na našem bankovním účtu. V dnešním světě je převážná většina peněz bezhotovostních, zejména pokud jde o větší částky. Bezhotovostními penězi můžeme zaplatit bankovním převodem nebo pomocí platebních karet. Každá forma peněz má své výhody i nevýhody.

Více o platebních kartách se můžete dozvědět i díky hře *Návrh platební karty*.

NÁVRH PLATEBNÍ KARTY

Pravidla hry

Každý si může zkusit graficky navrhnout platební kartu, která by se mu líbila. Samozřejmě vybere či nakreslí na kartu vlastní obrázek, jak je to dnes v bankách obvyklé. Nesmí však vynechat prvky, které jsou na každé kartě a díky kterým může bezhotovostní platba fungovat.

Protože není pravděpodobné, že by si hráči vzpomněli na všechny potřebné prvky hned, mohou v průběhu návrhu získávat kartičky s nápovědou – nakreslenými jednotlivými prvky, které na platebních kartách jsou. Kartu s nápovědou získá hráč, pokud splní nějaký úkol zadaný organizátorem, anebo pokud odevzdá návrh karty, na které něco chybí.

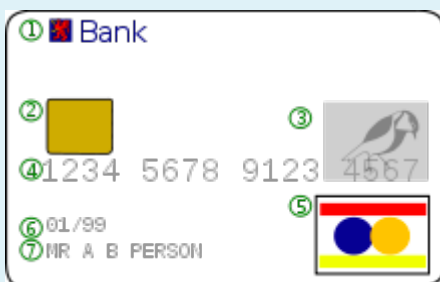
Proč hru hrát	hráči zjistí, jaké prvky musí na platební kartě být, k čemu který prvek na platební kartě slouží a jak karta funguje
Délka	asi 30 minut
Počet účastníků	v podstatě libovolný
Pomůcky	kartičky 85,5 × 54 mm – na návrhy hráčů, kartičky s jednotlivými prvky jako nápověda, tužky, případně další pomůcky pro návrháře

Na závěr hry můžeme uspořádat „návrhářskou konferenci“, při které hráči představí své karty, čím jsou inspirovány a třeba pro koho jsou určeny. Mohou také představovat své návrhy, na kterých něco chybělo, a shrnovat, proč nejsou funkční.

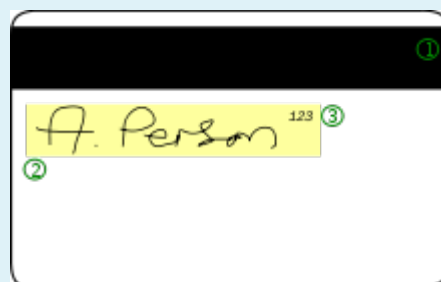
Co se hráči naučí

Budou vědět, co všechno na platebních kartách musí být. Poznají tedy, co platební karta je a co není.

Co je co – líc karty

1. Logo banky, která kartu vydává.
2. EMV čip – může se stát, že na starších kartách není – jsou na něm informace o kartě v podobě čitelné pro čtečky karet. Kromě těch, co jsou na kartě vidět, je tam například uložen pin.
3. Hologram.
4. Číslo karty – většinou má 16 číslic, ale existují výjimky.
5. Značka karty.
6. Měsíc a rok, do kdy karta platí.
7. Jméno držitele karty.

Co je co – rub karty

1. Magnetický pásek – na něm jsou uloženy informace o kartě v podobě čitelné pro čtečky karet. Kromě těch, co jsou na kartě vidět, je tam například uložen pin.
2. Místo pro podpis držitele karty.
3. Trojmístný nebo čtyřmístný bezpečnostní kód. Používá se například při platbách na internetu.

Hotovostní peníze nám může mnohem snadněji někdo ukrást a jsou padělatelné neboli falzifikovatelné. Snahy o padělání peněz jsou stejně staré jako peníze samotné. Falšování peněz je velmi závažným trestným činem.

Hotovostní peníze můžeme mít nejen v domácí, ale i v zahraniční měně, u nás nejčastěji v eurech. Moderní bankovky (koruny i eura) obsahují mnoho ochranných prvků včetně označení pro slepé.

Peníze mají opravdu hodně podob. Hotovostní jsou bankovky a mince, co máme v peněžence. Bezhotovostní peníze jsou v podstatě jen záznamy, že by někdo nějaké peníze měl mít. Vlastně si na ně nemůžeme sáhnout.

OCHRANNÉ PRVKY BANKOVEK

Na českých bankovkách se používá celkem osm druhů ochranných prvků. Na některých bankovkách najdeme všechny, na bankovkách menších hodnot jeden, nebo dva prvky chybí.

1. Vodoznak
2. Ochranný okénkový proužek
3. Ochranná vlákna
4. Soutisková značka
5. Skrytý obrazec
6. Opticky proměnlivá barva
7. Iridescentní pruh
8. Mikrotext

Kromě ochranných prvků má každá bankovka i své sériové číslo, podle kterého je možné snadněji identifikovat ukradené nebo falšované peníze.

Pokud chcete vyzkoušet, jak se orientujete v ochranných prvcích bankovek, zkuste hru „Poznej prvek“.

POZNEJ PRVEK!

Pravidla hry

Jednoduchá hra, při které jeden hráč představuje jeden z osmi ochranných prvků (dle vlastního výběru nebo podle zadání šéfa hry) a ostatní hráči mají pomocí otázek **ano/ne** určit, který prvek představuje. Hráč, který prvek představuje, pouze odpovídá na otázky. Pokud chceme, můžeme ještě po představiteli prvku na začátku chtít pantomimické ztvárnění, ale musíme počítat s tím, že předvést třeba „Iridescentní pruh“ je opravdu výzva.

Protože všichni (včetně hráče představujícího prvek) nikdy nebudou mít detailní znalost jednotlivých prvků, je hra rozšířena o použití taháků, které zároveň přinášejí možnost zajímavého bodování:

Všichni mají před sebou (ale tak, aby je ostatní hráči neviděli, například na deskách pod stolem nebo přikryté šátkem)

Proč hru hrát	hráči se zorientují v ochranných prvcích našich bankovek a budou vědět, podle čeho poznat padělek
Délka	20–30 minut
Počet účastníků	skupiny do 7 hráčů; každá hraje vlastní hru
Pomůcky	okopírovaná a rozstříhaná tabulka s přehledem ochranných prvků pro každého hráče

8 lístečků (nastříhané jednotlivé části okopírované tabulky s přehledem ochranných prvků). Lístečky jsou otočené stranou s informací dolů a pro přehlednost mohou být na vrchní straně označeny názvem příslušného ochranného prvku. Hráči mohou lísteček kdykoli otočit, aby si připomněli nebo získali potřebné informace (včetně hráče, který odpovídá na otázky), jenže za každé otočení získávají trestný bod. Za uhádnutí toho, který prvek je představován, se naopak

10 trestných bodů odečte (odečítáme i do záporných čísel). Optimální je hrát tolik kol, kolik je hráčů, a na konci vyhodnotit, kdo má trestných bodů nejméně. Všichni, kdo jsou s trestnými body v záporu, mohou být speciálně oceněni.

Co se hráči naučí

Hráči získají při hře celkem dost informací o ochranných prvcích našich bankovek. Poměrně spolehlivě budou schopni poznat pravou bankovku.

Zkušenosti vedoucích

Hru můžeme uvést tak, že hráči dostanou do ruky bankovku a budou mít za úkol postupně říkat, co dle nich je ochranný prvek. . . Hru pak hrajeme vlastně proto, abychom si ověřili, jak se kdo strefil s odpovědí.

VODOZNAK

Je zřetelně viditelný, jestliže se na bankovku podíváme proti světlu. Vodoznak je umístěn ve střední části širokého nepotištěného okraje a tvoří ho vždy šedivý portrét osobnosti vyobrazené na bankovce. Při pohledu z lící strany je stranově obrácený oproti portrétu vytištěnému.

Najdeme ho na všech českých bankovkách bez výjimky.

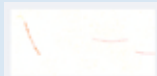
OCHRANNÝ OKÉNKOVÝ PROUŽEK

Proužek z umělé hmoty připomínající kov, zapuštěný do papíru, který na lící straně vystupuje vždy po 5 mm na povrch papíru. Okénka stříbřité barvy jsou dlouhá rovněž 5 mm a je na nich zdola nahoru čitelný negativní text označující nominální hodnotu bankovky (například tedy 100 Kč). Při pohledu na bankovku je vidět pouze vystupující část proužku na lící straně, při pohledu proti světlu je proužek vidět z obou stran jako souvislá tmavá linka s prosvitajícím textem.

Tento proužek najdeme na všech českých bankovkách.

OCHRANNÁ VLÁKNA

V papíru zapuštěná okem viditelná vlákna oranžové barvy v délce 6 mm. Nejlépe zřetelná jsou na bílých okrajích bankovky.

Najdeme je na všech bankovkách.

SOUTISKOVÁ ZNAČKA

Z jedné strany bankovky je viditelná pouze jedna část značky, z druhé strany část zbývající. V průhledu proti světlu je značka vidět celá a její jednotlivé linky na sebe přesně navazují. Na bankovkách vydaných po roce 2000 tvoří značku písmena ČR, na starších písmeno C s písmenem S uvnitř.

Soutiskovou značku najdeme na všech bankovkách.

SKRYTÝ OBRAZEC

Stane se viditelným tehdy, sklopíme-li bankovku ve výši očí do vodorovné polohy proti zdroji světla. Tvoří ho vždy číslo označující nominální hodnotu bankovky. Z delší strany bankovky je obrazec pozitivní, tj. tmavý, z kratší strany negativní (světlý). Je umístěn na lících stranách bankovek v ornamentech na rameni portrétu, popř. nad ním.

Najdeme ho na všech bankovkách.

OPTICKY PROMĚNLIVÁ BARVA

Tento ochranný prvek je založen na optickém efektu. Prvek vytištěný speciální tiskovou barvou mění své zbarvení v závislosti na tom, v jakém úhlu se bankovka sklopí proti dopadajícímu světlu. Barva, kterou vidíme při běžném čelním pohledu na bankovku, se při sklopení bankovky proti světlu změní na barvu zcela jinou, např. zlatá na zelenou.

Najdeme ho na bankovkách v hodnotě 500 Kč, 1000 Kč, 2000 Kč a 5000 Kč.

IRIDISCENTNÍ PRUH

Iridescentní pruh (iridescentní znamená duhově proměnlivý) o šířce cca 20 mm je umístěn na lící straně blíže pravému okraji bankovky. Při běžném pohledu na bankovku se jeví jako průhledný, při sklopení bankovky proti světlu získává barevný nádech zlaté a modré barvy s kovovým odleskem. Na iridescentním pruhu jsou opakující se světlé číslice v hodnotě bankovky a u bankovky v hodnotě 5000 Kč navíc ještě lipové listy.

Najdeme ho na bankovkách v hodnotách 1000 Kč, 2000 Kč a 5000 Kč.

MIKROTEXT

Umístění mikrotextu je u jednotlivých bankovek individuální, na lící straně bývá ve velkém hodnotovém čísle, v podtisku textů na levé straně, kolem portrétu apod. Na všech bankovkách je vždy na lící straně v pruhu základní barvy vyběhávajícím do pravého bílého okraje skryt mikrotext číselně označující hodnotu bankovky, na rubové straně rovněž v pruhu základní barvy u pravého okraje je skryt mikrotext slovně nebo číselně označující hodnotu bankovky.

Tento ochranný prvek najdete na všech bankovkách.

Falešné peníze vznikají nejčastěji tak, že se vytisknou, ale podvodníci jsou velmi vynalézaví. Se snahami o podvody se velmi často setkávají turisté při směně peněz, obzvláště, když měnu země, kterou nakupují, neznají. Kuriózními příklady může být nabízení smyšlené neexistující měny, vydávání bankovek jednoho státu s nižší hodnotou za jiné, prodej již neplatných bankovek, výdej starších bankovek, které byly platné předtím, než stát škrtl několik nul a další. Proto se nedoporučuje měnit peníze kdekoli jinde, než v bankách a důvěryhodných směnárnách. Na tyto praktiky je třeba si dávat pozor především v méně vyspělých zemích. Před odjezdem se můžeme podívat na internetu, jak mají vypadat bankovky země, kam cestujeme, jaká je jejich hodnota a jaké mají ochranné prvky.

EUROTRIP

Pokud si chcete vyzkoušet, jak to ve směnárnách chodí a na co všechno je při cestování a placení cizími měnami potřeba myslet, vyzkoušejte hru EUROTRIP.

Pravidla hry

Hráči se snaží nasbírat co nejvíce bodů, hrají po dvojicích. Na začátku dostane každá dvojice 6 500 Kč, peníze, které dvojici zbydou na konci hry, nehrají pro vyhodnocení rolí. Jejich úkolem je navštívit dané země, zaplatit za tento výlet příslušnou částku ve správné měně, odpovídat na testové otázky. Za každou úspěšnou návštěvu země získávají 15 bodů, za správně zodpovězenou otázku 2 body (v každé zemi může být libovolný počet testových otázek týkajících se historie dané země, její měny, státních symbolů či státního zřízení apod. – tyto otázky si musíme připravit).

Ve hře funguje jako centrální stanoviště Česká republika, tady nejsou žádné otázky, visí zde plánec hry. Na něm jsou zakresleny všechny země, ceny výletů do těchto zemí, umístění směnáren.

Dvojice hráčů se v časovém limitu přibližně jedné hodiny (záleží na terénu a vzdálenosti zemí) pohybují sami mezi zeměmi a směnárnami.

Návštěva směnární probíhá tak, že dvojice zaplatí částku v korunách (či jiné měně – směnární v Rusku přijímají rubly a v Dánsku dánské koruny) a dostane za ni příslušnou částku ve vybrané měně. Směnární mohou měnit peníze obousměrně, tedy provádět nákup i prodej kterékoli měny, se kterou obchodují. Pokud chceme mít hru realističtější, můžeme používat pro nákup a prodej různé kurzy. Placení a výměna peněz probíhá prostě tak, že směnárník na papír dvojice připiše získanou částku v cizí měně a odečte měnu, kterou platili, a zapíše nový zůstatek v této měně. Můžeme to také obměnit tak, že ve směnárně jen hráči dostanou kalkulačku a potřebné kurzy a budou mít za úkol si sami spočítat, kolik peněz v cizí měně dostanou.

Proč hru hrát	hráči se naučí, které země nepoužívají euro, jaká je jejich měna, vyzkouší si, jak fungují směnární
Délka	asi 60 minut a čas na vysvětlení a vyhodnocení
Počet účastníků	od 6 výše – po dvojicích
Pomůcky	třikrát nápis směnární a přehled měn, které přijímá, s přehledem kurzů, nápisy všech států s vlajkou a testovými otázkami, obálka s cenou výletu pro každou zemi, volné papíry do každé směnární

Návštěva země probíhá tak, že dvojice zaplatí příslušnou cenu v měně země (odečte si ji ze svého papírku a napiše si nový zůstatek) a na jiný papír si zapíše odpovědi na kvízové otázky, které jsou v dané zemi k nalezení.

Dvojice mohou skončit i tak, že jim dojdou peníze.

Pokud chceme, směnární mohou mít k dispozici omezený počet měn, mohou například pro deset skupin vydat pouze osmkrát požadovanou částku ve všech měnách. Stačí ji napsat na kus papíru, který skupiny vhodí do obálky. Zbylé skupiny mají smůlu a musí zvolit jinou taktiku – vybrat si danou měnu v jiné směnárně, nebo tuto zemi nenavštívit vůbec.

Poznámky

- ▶ hráči dostávají na začátku méně peněz, než potřebují (celkem je třeba asi 8700 Kč na navštívení všech zemí), nezjistí to ale, pokud si vše nepřečítají na české koruny, nakládání s penězi je věcí jejich taktiky, v této hře se nejvíc vyplatí navštěvovat „méně vyspělé“ země
- ▶ při návštěvě země můžeme před placením výletu navštívit místní směnárnu a získat potřebnou měnu; při každé návštěvě země však musíme zaplatit výlet (a znovu získat 15 bodů), není možné pouze navštívit například dánskou směnárnu a neplatit dánský výlet
- ▶ vyhodnocení testových otázek může proběhnout až po skončení celé hry
- ▶ ceny výletů v jednotlivých zemích odpovídají zhruba poměru HDP mezi zeměmi, v přepočtu na koruny je proto nejdražší Norsko, Švýcarsko, Švédsko... nejlevnější Ukrajina, Rusko, Chorvatsko
- ▶ při opakované návštěvě jakékoliv země kromě ČR je potřeba znovu zaplatit stejnou částku
- ▶ v každé směnárně musí být jeden organizátor

Přehled zemí:

Velká Británie	GBP	libra	cena výletu 35 liber
Švýcarsko	CHF	švýcarský frank	cena výletu 70 šv. franků
Švédsko	SEK	švédská koruna	cena výletu 460 švéd. korun
Polsko	PLN	zloty	cena výletu 90 zlotých
Norsko	NOK	norská koruna	cena výletu 485 nor. korun
Maďarsko	HUF	forint	cena výletu 70 forintů
Dánsko	DKK	dánská koruna	cena výletu 315 d. korun
Chorvatsko	HRK	kuna	cena výletu 145 kun
Česká republika	CZK	česká koruna	cena výletu 0 Kč
Rusko	RUB	rubl	cena výletu 700 rublů
Ukrajina	UAH	ukrajinská hřívna	cena výletu 750 hřiven

Směnárny – doplňte si zaokrouhlené aktuální kurzy:

V ČR

CZK	PLN
CZK	EUR
CZK	CHF
CZK	RUB
CZK	GBP

V Rusku

RUB	EUR
RUB	HUF
RUB	UAH
RUB	PLN
RUB	HRK

V Dánsku

DKK	EUR
DKK	SEK
DKK	NOK
DKK	GBP
DKK	CHF

Plánek hry:

Co se hráči naučí

Hráči budou dobře vědět, ve kterých evropských zemích se používají jiné měny než euro, a také budou umět dobře používat kurzovní lístek a přepočítávat kurzy měn. Částečně také získají zkušenosti s porovnáváním cen v různých měnách.

Zkušenosti vedoucích

Hru bych doporučil hrát spíše se staršími, než s kolektivem věkově rozvrstveným. Také by měla být silně motivována a malebně vypravena, aby se z ní nestala v očích hráčů pouze jiná forma testu ze zeměpisu.

Matěj Chour, TOM Veverk

Kdykoli bereme do ruky bankovku, zejména vyšší hodnoty, měli bychom automaticky kontrolovat alespoň některé ochranné prvky. Pokud zjistíme, že v peněžence máme bankovku falešnou, nesmíme se jí snažit dále vydávat za pravou. Takovou bankovku bychom měli odevzdat policii.

CIZÍ MĚNY

Ještě před pár lety platilo, že každá země měla své vlastní peníze, neboli vlastní měnu. V rámci Evropské unie, které je Česká republika členem od roku 2004, to již neplatí, a postupně by všechny země, včetně té naší, měly přejít na společnou evropskou měnu, na euro. Cena jedné měny v jiné měně (tedy například kolik korun si mohou koupit za jedno euro) se nazývá měnový kurz a je určena trhem (zájmem o českou korunu a české výrobky), proto se neustále mění. Aktuální kurzy mezi měnami najdeme na internetu, například na stránkách České národní banky. Převodníky měn se najdou i ve většině mobilních telefonů. V kurzovních lístcích bank a směnárén najdeme vždy 4 sloupce: devizy, valuty a v každém z nich ještě nákup a prodej. Valuty jsou kurzem pro hotovost, devizy pro bezhotovostní operace. Devizové kurzy jsou vždy výhodnější, proto se vyplatí v zahraničí platit platebními kartami. Nákup a prodej je z pohledu směnárny, nikoli klienta. Když budeme chtít směnit 1000 Kč na eura, tak nás bude zajímat kurz česká koruna – euro, sloupec valuty, prodej, a to proto, že banka nám eura prodává a koruny od nás nakupuje. Díky měnovým kurzům a rozdílné vyspělosti ekonomik jednotlivých zemí jsou pro nás zboží a služby v různých částech světa dražší, či naopak levnější.

Řešit záludnosti kurzovních lístků a placení v zahraničí můžete na vlastní kůži třeba v napínavé hře „Cestovky“.

CESTOVKY

Pravidla hry

Hráči utvoří stejně početné skupinky o 4–6 členech. Úkolem každého týmu zaměstnanců cestovní kanceláře je obsloužit správně co nejvíc klientů v hracím čase. Doporučený čas na hru je 15 min.

Herní systém: každý tým může mít najednou maximálně 3 úkoly, které si losuje z nádoby uprostřed herního pole. Úkoly nesmí odložit jako nevyřešené, ale u každého musí najít správnou odpověď pro zákazníka. Týmy se snaží plnit úkoly rychleji než ostatní, protože vyhrává ten, který má na konci hry nejvíc

splněných úkolů – tedy správně obslužených zákazníků. Zákazníci cestovní kanceláře mají totiž před odletem ještě mnohé požadavky a dotazy. . .

Když si skupina vytáhne úkol, může všechny informace rovnou znát a napsat písemnou odpověď. Pokud informace nezná, může se je vydat zjistit či ověřit. Náповědy či dokonce hotová řešení problémů se totiž nacházejí v okolním území na lístečcích. Lístečky s nápovědami není povoleno sbírat ani nijak přemísťovat. Pouze číst.

Proč hru hrát	hráči se seznámí s možnými komplikacemi, které mohou nastat v zahraničí při placení různými způsoby
Délka	asi 20 minut
Počet účastníků	od 8 výše
Pomůcky	tužka a papír pro každého, 3× kurzovní tabulka pro každý tým, nádoba či místo pro úkoly pro každou skupinu, lístečky s řešením úkolů či nápovědami

Herní pole: Doporučujeme hrát na větším prostoru, venku nebo v tělocvičně. Po obvodu hracího pole (místnosti) jsou odpovědi na otázky, očíslované a rovnoměrně rozmístěné, ale v přeházeném pořadí. Každá odpověď je označena čitelným číslem 1–30. Uprostřed místnosti jsou úkoly uvnitř hrací nádoby – pro každou skupinu stejná sada ve vlastní nádobě. Skupiny zaujmou libovolné místo v prostoru tak, aby nepřekážely ostatním v ověřování odpovědí.

Úkoly mohou být například následující:

- ▶ Mám radši koruny vyměnit za eura dnes nebo počkat na zítřek?
- ▶ U které banky mám nejlépe směnit 1000 NOK za české koruny?
- ▶ Jakou měnou se platí v Holandsku?
- ▶ Budu platit na dovolené v Polsku pouze kartou, kolik ušetřím na každých 1000 korunách?
- ▶ Mám s sebou na dovolenou do Velké Británie brát eura?
- ▶ Jakou měnou se platí v Chorvatsku?
- ▶ Nemáte tu kurzovní lístek pro Chorvatsko?
- ▶ Je výhodnější vyměnit tady, nebo až v Chorvatsku?

Seznam úkolů můžeme pohodlně rozšířit tím, že přidáme další úkoly podobných typů (stejně zadání pro jinou měnu či zemi).

Kurzové tabulky

Tabulka kurzů ČNB se od ostatních liší tím, že je v ní i sloupeček změna. Ten obsahuje změnu od včerejšího kurzu. Pro účely hry však můžeme pracovat s tím, že jde o předpověď vývoje na den následující. Na konci hry je vhodné hráče upozornit na to, jaká je obvyklá situace a že předpovídat spolehlivě vývoj kurzu měn není možné.

Česká národní banka	Kód	Měna	Kolik	Kurz	Změna
Česká spořitelna, a. s.	AUD	Australský dolar	1	18,33	0,20 ▶
Československá obchodní banka, a. s.	CAD	Kanadský dolar	1	18,72	0,28 ▶
Evropsko-ruská banka, a. s.	DKK	Dánská koruna	1	3,34	0,02 ▶
Exchange, s. r. o.	EUR	Euro	1	24,92	0,16 ▶
Exchange VIP	GBP	Britská libra	1	29,74	0,40 ▶
OE Money Bank, a. s.	HRK	Chorvatská kuna	1	3,35	0,02 ▶
ING Bank N.V.	HUF	Maďarský forint	100	8,77	-0,06 ▶
Komerční banka, a. s.	CHF	Švýcarský frank	1	19,18	0,40 ▶
LBBW Bank CZ a. s.	JPY	Japonský jen	100	22,85	0,49 ▶
Raiffeisenbank a. s.	NOK	Norská koruna	1	3,08	0,03 ▶
UniCredit Bank Czech Republic, a. s.	NZD	Novozélandský dolar	1	14,19	0,15 ▶
Volksbank CZ, a. s.	PLN	Polský zlotý	1	6,13	0,01 ▶
	RUB	Ruský rubl	100	60,83	0,65 ▶
	SEK	Švédská koruna	1	2,72	0,03 ▶

Česká národní banka	Kód	Měna	Kolik	Devizy		Valuty	
Česká spořitelna, a. s.				Nákup	Prodej	Nákup	Prodej
Československá obchodní banka, a. s.	AUD	Australský dolar	1	18,33	18,48	18,00	18,60
Evropsko-ruská banka, a. s.	CAD	Kanadský dolar	1	18,66	18,81	18,30	18,90
Exchange, s. r. o.	DKK	Dánská koruna	1	3,33	3,35	3,29	3,36
Exchange VIP	EUR	Euro	1	24,85	25,01	24,40	25,10
OE Money Bank, a. s.	GBP	Britská libra	1	29,70	29,90	29,10	29,90
ING Bank N.V.	HRK	Chorvatská kuna	1	-	-	3,28	3,42
Komerční banka, a. s.	HUF	Maďarský forint	100	-	-	8,65	9,00
LBBW Bank CZ a. s.	CHF	Švýcarský frank	1	19,03	19,17	18,80	19,30
Raiffeisenbank a. s.	JPY	Japonský jen	100	22,82	23,02	22,30	23,00
UniCredit Bank Czech Republic, a. s.	NOK	Norská koruna	1	3,09	3,11	3,03	3,10
Volksbank CZ, a. s.	PLN	Polský zlotý	1	-	-	6,05	6,30
	SEK	Švédská koruna	1	2,72	2,74	2,66	2,73
	USD	Americký dolar	1	19,15	19,31	18,70	19,40

Česká národní banka	Kód	Měna	Kolik	Devizy		Valuty	
Česká spořitelna, a. s.				Nákup	Prodej	Nákup	Prodej
Československá obchodní banka, a. s.	AUD	Australský dolar	1	17,84	18,49	17,71	18,62
Evropsko-ruská banka, a. s.	CAD	Kanadský dolar	1	18,17	18,83	18,04	18,96
Exchange, s. r. o.	DKK	Dánská koruna	1	3,26	3,38	3,24	3,41
Exchange VIP	EUR	Euro	1	24,33	25,23	24,16	25,40
OE Money Bank, a. s.	GBP	Britská libra	1	28,88	29,94	28,68	30,15
ING Bank N.V.	HRK	Chorvatská kuna	1	3,27	3,39	3,25	3,42
Komerční banka, a. s.	HUF	Maďarský forint	100	8,61	8,93	8,55	8,99
LBBW Bank CZ a. s.	CHF	Švýcarský frank	1	18,51	19,18	18,37	19,32
Raiffeisenbank a. s.	JPY	Japonský jen	100	22,01	22,82	21,85	22,97
UniCredit Bank Czech Republic, a. s.	NOK	Norská koruna	1	2,99	3,10	2,97	3,13
Volksbank CZ, a. s.	NZD	Novozélandský dolar	1	13,84	14,35	13,74	14,45
	PLN	Polský zlotý	1	5,97	6,18	5,92	6,23
	RUB	Ruský rubl	100	59,12	61,29	-	-
	SEK	Švédská koruna	1	2,64	2,73	2,62	2,75

Tečajevi iz ove liste primjenjuju se od 27.03.2010.

Tečajevi u kunama - kn

Zemlja	Šifra	Val	Jed	KUPOVNI za devize	SREZIMJI za devize	PRODAJNI za devize
Australija	036	AUD	1	4,902754	4,917507	4,932260
Kanada	124	CAD	1	5,276124	5,292000	5,307876
Češka	203	CZK	1	0,265091	0,265949	0,266807
Danska	208	DKK	1	0,972870	0,975797	0,978724
Mađarska	348	HUF	100	2,734204	2,742431	2,750658
Japan	392	JPY	100	5,855627	5,870247	5,884867
Norveška	578	NOK	1	0,894145	0,896836	0,899527
Švedska	752	SEK	1	0,746236	0,748481	0,750726
Švicarska	756	CHF	1	5,062512	5,077745	5,092978
Vel. Britanija	826	GBP	1	8,047908	8,072124	8,096340
SAD	840	USD	1	5,413008	5,429296	5,445584
ERU	978	EUR	1	7,239898	7,261683	7,283468
Poljska	985	PLN	1	1,863216	1,868822	1,874428

Co se hráči naučí

Kromě řešení konkrétních problémů vztahujících se k placení v zahraničí se hráči také přesvědčí, že je vhodné si informace ověřovat.

Zkušenosti vedoucích

Základem hry je znát na něco správnou odpověď anebo ji vybrat z omezeného výběru možností. Mohlo by být zajímavé mít ve hře stanoviště, kde se dají odpovědi zjišťovat (internet, vtištěné stránky, encyklopedie...).

Matouš Bořkovec, Junák, 77. oddíl Inkové

Česká koruna je volně směnitelnou měnou, teoreticky bychom tedy měli mít možnost ji směnit kdekoli na světě a nakoupit neomezené množství zahraničních měn. Možná nám to připadá jako samozřejmost, ale nebylo tomu tak vždy. Do roku 1989, kdy u nás byla u moci komunistická strana a získat zahraniční měny vyspělých zemí bylo téměř nemožné, byla jejich nepovolená držba nelegální. Důvodem bylo, že v Československu i ostatních komunistických zemích nebyl dostatek kvalitního a konkurenceschopného zboží, které by se dalo vyvézt do zahraničí a za cizí měny prodat. O naše zboží buď nebyl zájem, nebo se všechno spotřebovalo u nás a na vývoz prostě nezbylo. Ve směnárně například ve Francii by tehdejší československé koruny nikdo nevyměnil.

BEZHOTOVOSTNÍ PENÍZE

Kromě hotových peněz používáme čím dál více a častěji peníze bezhotovostní, které máme uloženy na bankovních účtech. Bezhotovostní platby se hodí především při placení vyšších obnosů. Základní dva způsoby bezhotovostního placení jsou použití platební karty a bankovní převod.

Pokud chcete zjistit, jak jsou jednotlivé způsoby bezhotovostních plateb zabezpečeny, zkuste hru „Zaplať fakturu“.

ZAPLAŤ FAKTURU

Pravidla hry

Cílem hráčů je co nejrychleji zaplatit fakturu (například konkrétní zboží objednané přes internet, volíme podle charakteru skupiny) – a to hned čtyřmi různými způsoby. Ztěžuje jim to ovšem nutnost znát hesla, piny či mít správné čtečky čipových karet.

Předem připravíme čtyři místa, kde na každém bude jeden organizátor:

- ▶ Zadání příkazu přes internet
- ▶ Zadání příkazu přes aplikaci v mobilu
- ▶ Zadání příkazu po telefonu
- ▶ Platba kartou přes internet

Na každém z míst je možné zaplatit, ovšem vždy je k tomu něco potřeba. Kdo z hráčů stihne jako první zaplatit na všech čtyřech místech, vítězí. Kromě čtyř míst, kde se platí, je ve hře ještě páté místo. Na něm hráči začínají a také tam jsou vždy k nalezení aktuální hesla. Heslo je sice jen jedno a pro všechny společné, ale mění se v intervalu 3–5 minut (doporučujeme zvolit podle velikosti území, na kterém budete hrát – čím menší, tím

kratší interval). Z toho důvodu je potřeba, aby všichni organizátoři měli tabulku hesel a časů (viz ukázka) a také stopky (které všichni spustí ve stejný čas), aby věděli, jaké heslo právě platí.

Jednotlivá platební stanoviště fungují následujícím způsobem:

- ▶ Zadání příkazu přes internet – k zadání je potřeba heslo (centrální) a správná čipová karta (musí se najít ve vymezeném území, je reprezentovaná papírkem).
- ▶ Zadání příkazu přes aplikaci v mobilu – k zadání je potřeba centrální heslo a správná simkarta (hledá se schovaný zvonící mobil či budík, pokud není k dispozici, opět papírek).
- ▶ Zadání příkazu po telefonu – stačí centrální heslo, operátor z něj chce vědět jen vybraná písmena („jaké je šesté písmeno vašeho hesla“).

Proč hru hrát	hráči získají představu, co je přibližně potřeba k provedení bezhotovostní platby
Délka	asi 20–25 minut nebo více (při větším území)
Počet účastníků	5 organizátorů, 5–15 účastníků
Pomůcky	tabulka časů a hesel pro každého organizátora, papírky představující čipové karty (nejméně v počtu hráčů), papírky představující platební karty (nejméně v počtu hráčů), několik telefonů či budíků (nebo další papírky)

▶ Platba kartou přes internet – není třeba centrální heslo, je potřeba mít kartu (hledá se ve vymezeném území, je představována papírkem).

Na každém místě platí, že pokud je potřeba centrální heslo, musí být aktuální ve chvíli, kdy hráč má i všechny ostatní potřebné věci. Může se tedy stát, že než najde například zvonící telefon, heslo se mezitím změní.

Ukázková tabulka hesel

ČAS	HESLO
0–3 min	HLE56
4–7 min	KLO19
8–11 min	BDE34
12–15 min	AHA45

Co se hráči naučí

Zjistí, že různé způsoby podávání platebních příkazů jsou různě zabezpečené. Někde si vyzkouší zabezpečení věrně (třeba u telefonu), jinde jen v náznacích.

Zkušenosti vedoucích

Hra je trochu náročnější na organizaci. Je lepší ji připravit pro větší počet účastníků.

Zuzana Stodůlková-Pindřurová, Junák
1. oddíl Junačky Vavry

PLATEBNÍ KARTY

Zvyklosti používání platebních karet jsou odlišné v různých částech světa. U nás je možné platebními kartami platit ve většině větších obchodů, ale na mnoha místech se bez hotovosti neobejdeme. Výhodou platební karty je, že u sebe nemusíme mít větší obnos peněz. Přesto to neznamená, že by platební karta byla zcela bezpečná. Základní ochrana platebních karet je číselný kód PIN. Ne u všech karet je nutný pro zaplacení, proto je nutné ztrátu či zcizení platební karty okamžitě nahlásit bance a kartu nechat zablokovat. Celosvětově platné karty jsou většinou takzvané embosované, které poznáme podle vystouplých plastických čísel na kartě. Většinou těchto karet lze v mnoha zemích běžně platit bez kódu PIN nebo dokonce platit přes internet pouhým zadáním čísla karty. Pokud jedeme s kartou do zahraničí a spoléháme na ni jako na zdroj finančních prostředků k placení, je důležité si předem ověřit, zda bude naše platební karta v dané zemi běžně přijímána. Velkou výhodou placení kartou v zahraničí je výhodnější měnový kurz, než kdybychom si vyměnili hotovost v bance.

PLATEBNÍ PŘEVODY

Platby převodem jsou velmi užitečné, pokud potřebujeme někomu zaplatit, aniž bychom se s ním museli setkat. Dříve jsme museli vyrazit na poštu a provést takovou platbu složenku. Převodem dnes můžeme platit z pohodlí domova prostřednictvím internetu. Další výhodou bezhotovostních plateb je možnost pravidelně převádět určitou částku (inkaso či trvalý příkaz), stačí zadat jednorázové povolení a nadále se například o každoměsíční zaplacení nájemného nebo telefonovaných minut nemusíme starat.

DALŠÍ ZPŮSOBY PLACENÍ

Kromě plateb hotovými penězi, platební kartou a převodem existuje ještě několik dalších způsobů. Dříve se většina plateb prováděla složenkou na poštu. Složenky stále existují, ale většina plateb dnes již probíhá bezhotovostně přes internet, protože je to rychlejší, levnější a pohodlnější. Existuje i mnoho dalších způsobů placení přes internet nebo i pomocí SMS. Zvláštním způsobem platby je i poštovní dobírka: objednáme si určité zboží jako balík a zaplatíme ho až na poště při doručení.

TYPY BANKOVNÍCH ÚČTŮ

Nezákladnějším typem jsou běžné účty, které se hodí na běžné placení, protože finanční prostředky na běžném účtu jsou nám stále dostupné, 24 h denně, 7 dní v týdnu. Nevýhodou běžných účtů je, že banky si za své služby účtují poplatky, a tak peníze uložené na běžném účtu nám mnoho nepřinášejí. Velkou výhodou mají děti, mladí lidé a studenti, kterým některé banky nabízejí studentské účty s velmi výhodnými podmínkami – minimálními poplatky i vyšší úrokovou sazbou.

Pokud víme, že část prostředků nebudeme v nejbližší době potřebovat, vyplatí se část peněz uložit na spořicí účet nebo termínovaný vklad. S penězi na spořicí účet již nemůžeme tak snadno manipulovat, u termínovaných vkladů se dokonce zavazujeme, že po stanovenou dobu peníze nebudeme vybírat. Banka zatím může naše peníze investovat anebo půjčit a díky tomu nám může vyplácet i vyšší úroky. Úroky měříme v procentech za rok. Úroková sazba je procentní sazba, kterou nám banka ročně vyplatí za uložení peněz. Dlouhodobější termínované vklady mají úrokovou sazbu obvykle vyšší.

Musíme se o peníze v bance bát? Co když banka zkrachuje? Na banky u nás poměrně přísně dohlíží Česká národní banka. Pokud by se však přesto stalo, že nějaká banka zkrachuje (v devadesátých letech se to stalo několika bankám), přesto se drobní střadatelé (nikoli firmy) o své peníze nemusí bát. Všechny bankovní vklady do výše 50 000 eur jsou u nás pojištěny do plné výše. Ukládat peníze kamkoli jinam než do klasické banky je mnohem rizikovější.

Bezhotovostní peníze nestrčíme do automatu na pití, ale na druhou stranu díky nim můžeme platit na dálku anebo vydělávat na úrocích. A všechno tohle se dá zařídit v bance.

PEXESO FINANČNÍCH POJMŮ

Pravidla hry

Zahrajte se pexeso. Hráči musí poznat, zda k sobě otočené dvojice patří či ne. Kdo nasbírá nejvíce správných dvojic, vítězí.

Proč hru hrát	hráči zjistí, jaké finanční pojmy znají a jaké neznají. Zjistí, jaké jsou jejich významy a souvislosti
Délka	asi 5–10 minut
Počet účastníků	do 4 hráčů na jednu sadu pexesa
Pomůcky	kartičky pexesa, správné řešení, co k čemu patří

Hru můžeme hrát buď tak, že si hráč může vzít dvojici jen tehdy, pokud je správná, anebo o něco komplikovaněji. Hráči si v takovém případě berou dvojice kartiček tehdy, pokud si myslí, že k sobě patří. Za špatné dvojice se jim ovšem na konci body odečítají. Při tomto způsobu hry nám (pokud

někdo sebere špatnou dvojici) nakonec zůstanou nějaké karty nesebrané. Z toho můžeme také udělat zajímavý herní prvek. Kterýkoli hráč může v průběhu hry říci „Konec“. Pokud to řekne v okamžiku, kdy na herní ploše

Dividenda souvisí s akcií? Anebo s valutou? Zkuste si „Pexeso finančních pojmů“.

VALUTY	DEVIZY	HOTOVOST	ÚČET	VÝBĚR	VKLAD
BEZHOTOVOSTNÍ	HOTOVOSTNÍ	MINCE	BANKOVKA	KOUPĚ	PRODEJ
AKCIE	DIVIDENDA	POJIŠTĚNÍ	RIZIKO	AKTIVA	PASIVA
ZISK	ZTRÁTA	MĚNA	KURZ	ZÁKAZNÍK	DODAVATEL

opravdu není žádná správná dvojice (tedy jsou tam už jen karty, co k sobě nepatří), získá významnou bodovou prémii (např. 5 bodů). Pokud naopak na ploše ještě zůstaly karty, co dvojici tvoří, o stejně velký počet bodů přijde. Protože všechny pojmy na kartičkách mají něco společného (jsou ze světa financí), může se snadno stát, že hráči uvidí i jiné souvislosti, než jsou zde nabídnuté dvojice. V takovém případě je na nich, aby souvislost vysvětlili. Sebrání takovýchto „neočekávaných“ dvojic může mít někdy stejný následek jako sebrání špatné dvojice – tedy že na konci zůstanou „nespojitelné“ kartičky.

valuty – devizy
dodavatel – zákazník
hotovost – účet
výběr – vklad

bezhotovostní – hotovostní
mince – bankovka
koupě – prodej
akcie – dividenda

pojištění – riziko
aktiva – pasiva
zisk – ztráta
měna – kurz

Co se hráči naučí

Budou znát důležité finanční pojmy a jejich vzájemné souvislosti. Tuhle hru můžeme dobře použít k tomu, abychom zjistili, co kdo ví a naopak neví.

Zkušenosti vedoucích

Při hře (nebo po ní) je potřeba se dostatečně věnovat vysvětlení toho, co jednotlivé pojmy znamenají, aby je hráči neznali jen jako „zvuky, které k sobě patří“. Toho můžeme dosáhnout třeba tak, že každý hráč by měl vlastními slovy na konci hry všechny své sebrané kartičky vysvětlit. Pokud to nedokáže, neměly by mu být body za dané kartičky uznány. Naopak jiný hráč, který pojem správně vysvětlí, by mu mohl ještě takto kartičku vzít a získat za ni body.

Matouš Bořkovec, Junák, 77. oddíl Inkové

My jsme s děvčaty hru poprvé hrály bez předchozí informace, co který pojem znamená – prostě jen jako pexeso, podruhé jsme si přitom vysvětlovaly, co vlastně některé pojmy znamenají, a teprve potřetí jsme hrály na to, že se hráčky rozhodovaly o tom, zda si dvojici nechají, nebo ne.

Kateřina Wagnerová, Junák

JAKÉ PODOBY JEŠTĚ MOHOU MÍT PENÍZE?

Peníze, které máme, můžeme držet jako hotovost, nebo na různých typech bankovních účtů v domácí nebo cizí měně. Existují ještě další možnosti, kam můžeme finanční prostředky uložit ve snaze, aby nám přinášely co nejvíce užitku. Nejznámějším takovým způsobem je možnost nakoupit akcie. Co jsou to vlastně akcie? Akcie je cenný papír, kterým si kupujeme malinký podíl v určité firmě. Protože se tak stáváme spoludávajícími, máme právo podílet se na zisku. Když se firmě daří dobře, vyplatí jednou ročně na každou akcii takzvanou dividendu. Pokud se nedaří, tak nejen nemusí být žádné dividendy, ale akcie může hodnotu i ztratit. Investování do akcií může být velmi výnosné, ale je i značně riskantní, velmi snadno můžeme rychle přijít o většinu investovaných peněz. Na žádný typ cenných papírů se nevztahuje státní pojištění vkladů, riziko nese sám investor.

Kromě akcií patří mezi cenné papíry dluhopisy, které jsou půjčkou určité firmě, státu apod., kteří se zavážou za určitou dobu půjčenou

částku vrátit navýšenou o úrok. Dalšími typy jsou obligace, hypoteční zástavní listy a další.

Pokud chceme investovat, ale bojíme se sami, můžeme využít služeb finančních poradců. Finanční poradce by měl mít odborné znalosti a pro svého klienta vybrat ideální způsob investování. Služby finančních poradců nejsou zdarma a nejsou ani stoprocentní zárukou výnosné a bezpečné investice. Zhruba platí, že čím je investice výnosnější, tím je také rizikovější.

Chcete si ověřit, jak od sebe jednotlivé formy a podoby peněz rozeznáte? Zkuste hru „Peněžní bingo“.

PENĚŽNÍ BINGO

Pravidla hry

Jednoduchá hra na principu binga – hráči mají tabulky 5×5 polí. Na začátku hry si do každého políčka tabulky zakreslí symbol pro hotovost (Š) nebo symbol pro depozita (D) nebo symbol pro cenné papíry (CP), přičemž rozložení symbolů musí být rovnoměrné (8, 8, 9). Poté se náhodně losují lístečky s jednotlivými konkrétními formami peněz. Moderátor lísteček vylosuje a nahlas oznámí, co na obrázku je (například šek). Hráči si pak škrtnou jeden symbol skupiny, do které podle nich vylosovaný lísteček (šek) patří a ke škrtnutí poznamenají číslo tahu, ve kterém daná věc byla losována (pro kontrolu na konci). Pokud to nevědí, nemusejí škrtnat nic (ale poznamenají na druhou stranu tabulky číslo tahu a co se táhlo – aby na konci věděli, co nevěděli, a mohli zjistit správnou odpověď, a aby bylo stále zřejmé, co ve kterém tahu škrtnuli). Kdo první proškrtná celou vodorovnou řadu, vykřikne bingo. Moderátor jeho tabulku zkontroluje s taženými lístečky. Pokud má všechno správně, vítězí v této hře. Pokud ne, vypadává a hra dál pokračuje bez něj.

Proč hru hrát	hráči budou dobře rozumět obsahu pojmů depozita, cenné papíry a hotovost; budou je umět od sebe rozeznat a uvést typické příklady
Délka	asi 20–25 minut
Počet účastníků	libovolná
Pomůcky	pro každého hráče tabulka 5×5 polí, sada lístečků s konkrétními formami peněz – pro moderátora

Tabulky a lístečky pro Peněžní bingo

MINCE 1 KČ	ŠEK ČESKÉ SPOŘITELNY	VKLAD NA BĚŽNÉM ÚČTU V KČ
BANKOVKA 100 KČ	SMĚNKA VYDANÁ KARLEM NOVÁKEM	VKLAD NA DEVIZOVÉM ÚČTU V KANADSKÝCH DOLARECH
BANKOVKA 1 \$	CESTOVNÍ ŠEK AMERICAN EXPRESS	TERMÍNOVANÝ VKLAD V EURECH S VÝPOVĚDNÍ LHŮTOU 6 MĚSÍCŮ
MINCE 50 EUROCENTŮ	SMĚNKA VYDANÁ FIRMOU ŤUK S. R. O.	VKLADNÍ KNÍŽKA
STŘÍBRNÝ GROŠ ZE 14. STOLETÍ	DLUHOPIS VYDANÝ DOMINIKÁNSKOU REPUBLIKOU	SPECIÁLNÍ DĚTSKÝ ÚČET
ZLATÁ MINCE NEZNÁMÉHO PŮVODU	DLUHOPIS VYDANÝ HLAVNÍM MĚSTEM PRAHA	SPOŘICÍ ÚČET
DÁNSKÁ DVOUKORUNA S DÍROU UPROSTŘED	DLUHOPIS VYDANÝ FIRMOU T-MOBILE	FIREMNÍ BANKOVNÍ ÚČET
BANKOVKA 5000 KČ	AKCIE FIRMY BB A. S.	STUDENTSKÝ ÚČET
PLASTOVÁ RUMUNSKÁ BANKOVKA V HODNOTĚ 1000 LEI	HYPOTEČNÍ ZÁSTAVNÍ LIST VYDANÝ ČESKOU SPOŘITELNOU	TERMÍNOVANÝ VKLAD

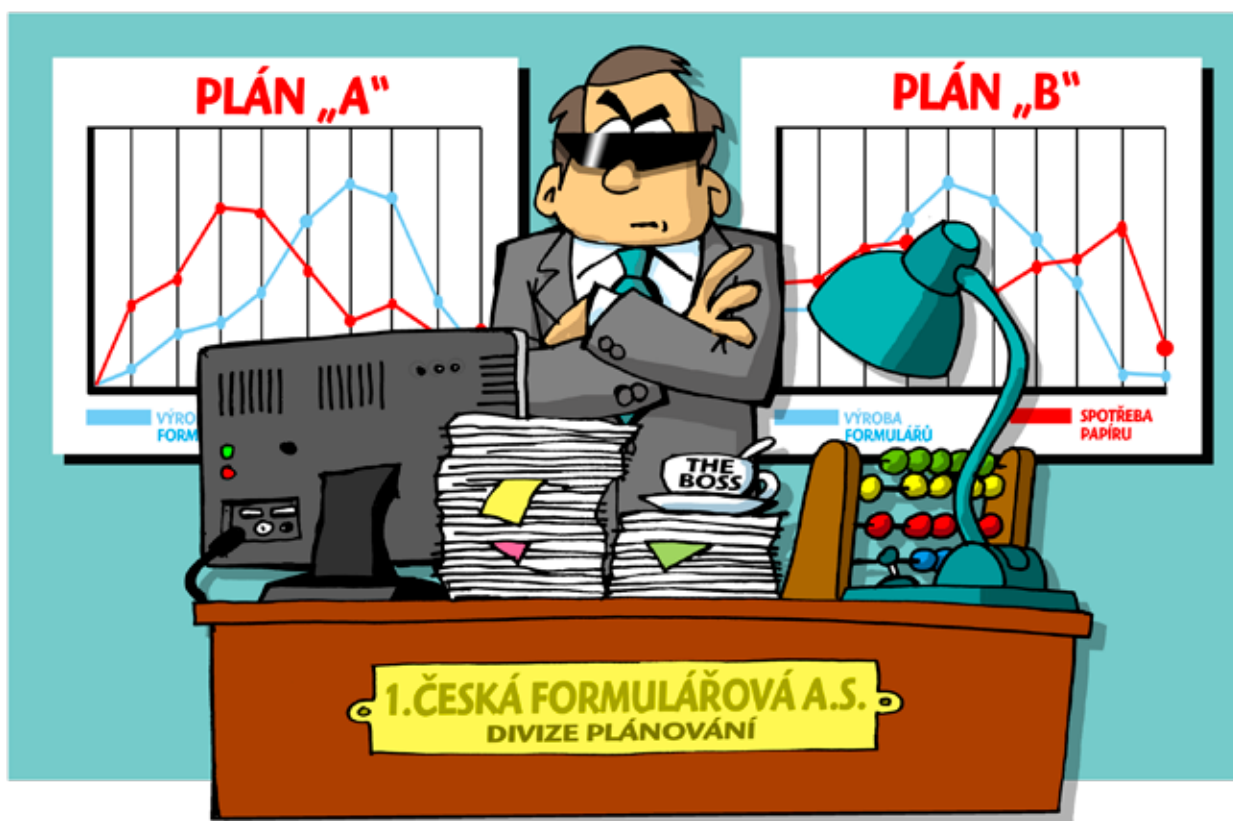
Co se hráči naučí

Zjistí, že forem a podob peněz je velké množství a že mnoho jich sami ani prakticky nevyužívají. Uvědomí si, podle čeho poznat, která konkrétní podoba peněz patří do jaké skupiny, a jaké to má asi dopady pro její použití.

Zkušenosti vedoucích

Hře musí určitě předcházet program, při kterém se všichni dozvědí, co znamenají pojmy „hotovost“, „depozita“ a „cenné papíry“.

Matouš Bořkovec, Junák, 77. oddíl Inkové

POZNÁMKY:

Rozpočty

KDYŽ JE TŘEBA SI VYBRAT...

Ačkoli je naše planeta ohromně štědrá, poskytuje nám jen omezené zdroje. Drahé kovy, ropa a uhlí budou jednou vytěženy. Pitné vody je čím dál méně. Místa je sice stále stejně, ale lidí čím dál více. Proto budou přírodní zdroje čím dál dražší. Věci, které používáme, musel někdo vyrobit a nechal si za to zaplatit. Nemůžeme mít tedy vše. Naproti tomu naše přání a touhy jsou neomezené. Naším životním snažením je tak vlastně uspokojování našich neomezených potřeb a přání z omezených zdrojů. Stále se musíme rozhodovat, co je pro nás nejdůležitější a čemu dáme přednost.

Taková rozhodnutí děláme pořád a někdy už je ani nevnímáme. Co si to trochu zjednoduší a zaměřit se na to nejdůležitější. Zkuste hru „Pustý ostrov I a II“.

PUSTÝ OSTROV I Pravidla hry

Hráči si představí, že následující měsíc stráví na pustém ostrově a mají možnost vzít si pouze pět věcí. Věcí se myslí jedna věc, která se dá vložit do batohu, nejde o krabičku nebo věc, do které se vkládají další věci. Tyto věci si každý napíše a na závěr porovná s ostatními. Co se stane nejžádanějším a co naopak nejoriginálním nápadem?

Co se hráči naučí

Zvažovat priority s ohledem na omezení.

Proč hru hrát	hráči si zkusí výběr z široké nabídky s ohledem na omezení a potřeby
Délka	asi 20 minut
Počet účastníků	3 a více
Pomůcky	nic, pro větší komfort tužka a papír na zapisování věcí

Zkušenosti vedoucích

Vyzkoušeli jsme i druhou variantu hry (je ji možné zahrát např. po původní variantě). Hraje se obdobně, ale cílem je napsat ty věci, o kterých si hráč myslí, že je napíše nejvyšší počet ostatních hráčů. Tato varianta testuje, jak dobře se hráči

znají a kdo se dokáže nejlépe vcítit do ostatních. Zároveň může ukázat, které předměty z předchozího kola opravdu dětem uvízly v hlavě jako zajímavé a podstatné. Při vyhodnocování hry získá každý hráč bod za každého dalšího hráče kromě sebe, který má stejný předmět na svém seznamu. Tato varianta děti dost bavila.

Matouš Bořkovec, Junák, 77. oddíl Inkové

PUSTÝ OSTROV II

Pravidla hry

Lidé, kteří nemají žádný majetek, musejí umět využít všechno. Hráči mají nyní ve skupinkách za úkol napsat co nejvíce možností, jak na pustém ostrově využít například knihu (botu, kousek provázku, plyšáka...). Vyhrává skupina s nejvíce nápady.

Proč hru hrát	hráči si zkusí uvažovat mimo zavedené hranice, hledat alternativní uspokojení různých potřeb
Délka	od 5 minut
Počet účastníků	účastníků: 6 a více
Pomůcky	nic, pro větší komfort tužka a papír na zapisování nápadů

Co se hráči naučí

Hledat neobvyklá řešení problémů a tím třeba i získat za málo peněz hodně muziky.

Zkušenosti vedoucích

Hra je dost veselá a kreativní. Potíží je v tom, že her s pustým ostrovem se hraje hodně. Můžete zkusit jinou legendu.

Alena Wagnerová, Junák

TIPNI SI!

Chceš jít na brigádu, kolik dostaneš jako nejnižší mzdu v USA, v Barmě nebo třeba v Číně?

(Vše je v dolarech, průměrný přepoččet je cca 20 Kč.)

Jsi programátorem, kolik si za rok průměrně vyděláš: v USA, v Indii a v Rusku?

Správné odpovědi:

8,42; 0,04 (tj. 4 centy); 0,23;

60 000–80 000; 5 880–11 000;

5 000–7 500;

údaje z r. 2002: CIO magazine, Smart Access Survey, Merrill Lynch.

Peníze utrácíme za nejrůznější věci. Rádi bychom si toho někdy koupili mnohem více, ale musíme hospodařit s omezenými zdroji a neustále se rozhodovat, co je pro nás nejdůležitější. Bez některých věcí bychom být nemohli: jídlo, bydlení, oblečení, léky jsou nezbytné. Jiné věci si můžeme dovolit, až když víme, že máme dostatek peněz na nezákladnější potřeby. Na nejnezbytnějších věcech se obvykle ani příliš ušetřit nedá. Naštěstí žijeme v zemi, ve které je taková životní úroveň, že na základní potřeby má v podstatě každý občan. Lidem v obtížné situaci, jako je nemoc či nezaměstnanost, a také starším lidem od určitého věku poskytuje prostředky stát. Všichni pracující proto v České republice a většině vyspělých zemí povinně platí sociální, zdravotní a nemocenské pojištění. Ačkoli se nám může zdát samozřejmé, že u nás nikdo nehladoví, v mnoha zemích světa je situace úplně jiná.

OBĚTOVANÁ PŘÍLEŽITOST

V rámci svých finančních možností se musíme rozhodnout, jestli si raději pořídíme auto, nebo bazén na zahradu. Pokud si zvolíme bazén, museli jsme obětovat auto alespoň do té doby, než si na něj znovu ušetříme. Variantě, které jsme se museli vzdát, se říká obětovaná příležitost. Obětovanou příležitostí může být i čas, protože nemůžeme být o prázdninách najednou na táboře a u moře. Musíme si vybrat, co je pro nás nejdůležitější a co si zároveň můžeme dovolit.

Co může být obětovaná příležitost konkrétně pro mě? Zkuste to zjistit ve hře „Moje obětovaná příležitost“.

MOJE OBĚTOVANÁ PŘÍLEŽITOST

Pravidla hry

Každý si sám pro sebe nakreslí nebo napíše na papír čtyři věci, které by si nejvíce přál koupit (musí to být skutečné věci, např. lepší mobilní telefon, snowboard, šaty. . .). Poté organizátor hry uvede několik situací a donutí účastníky k rozhodnutí, čeho se budou muset vzdát. Například se rodině porouchá auto a pravděpodobně nezbude na plánovaný nákup. Nebo jeden z rodičů přijde o práci, rodina se rozhodne investovat do výměny oken apod. Po vyškrtání všech věcí může přijít pozitivní událost, hráčům se podaří najít brigádu a jednu z žádaných věcí si mohou dovolit koupit sami. Bude to ta, kterou škrtnli jako poslední? Víme, co je pro nás ta největší obětovaná příležitost?

Proč hru hrát	hráči si zkusí zvažovat priority při plánovaných nákupech
Délka	od 10 minut
Počet účastníků	3 a více
Pomůcky	tužka a papír pro každého

Co se hráči naučí

Vyzkouší si pečlivě zvažovat nákupy a porovnávat relativní potřebnost či přínosnost věcí.

Zkušenosti vedoucích

Na této hře oceňuji, že opravdu naplňuje svůj smysl. Samotné vyznění hry může do značné míry ovlivnit (kladně i záporně) organizátor.

Jan Závala, Junák, Středisko Kompas Brno

NEPŘEDVÍDATELNÉ VÝDAJE

Když jde o nakládání s penězi, měli bychom být vždy velmi opatrní a počítat nejen s nutnými výdaji, o kterých víme, ale i s nepředvídatelnými okolnostmi. Představte si, že jste na výletě a nechali jste si na zpáteční jízdenku na autobus přesně tolik peněz, kolik by měla stát. Zapomněli jste, že v autobuse se většinou platí i za batoh a řidič bude neoblomný. Co teď? Proto je dobré vždy mít rezervu na podobné situace a raději si odpustit poslední zmrzlinu, ale mít jistotu, že se dostaneme domů.

Čím více máme věcí, za které odpovídáme a které vlastníme, tím častěji budeme muset platit nějaké nepředvídatelné výdaje. Zkrátka, jezdím-li všude vlakem, nemůže se mi porouchat auto. Přižene-li se silná vichřice ničící vše, co se jí postaví do cesty, budou muset majitelé rodinných domů, kterým vítr odnese pár tašek ze střechy, asi také sáhnout hlouběji do kapsy, než ti, kdo bydlí v bytech a střechu mají společnou a ještě o tři patra výš.

AKTIVITA

Zeptejte se rodičů, jestli si vzpomenou na poslední neočekávané výdaje (porucha pračky, zdražení nájemného...). Zkuste srovnat, co jste zjistili mezi sebou.

ROZPOČET

Rozpočet je srovnání očekávaných příjmů a výdajů. Příjmy si napíšeme na jednu stranu a sečteme, výdaje na druhou a také je sečteme. Máme vyšší příjmy, nebo výdaje? Pokud nám vyjdou příjmy a výdaje shodné, máme rozpočet vyrovnaný. Rozpočet, ve kterém výdaje převyšují příjmy, je schodkový neboli deficitní. Takový rozpočet bychom si nikdy naplánovat neměli. Z čeho bychom rozdíl zaplatili? Mnohem příjemnější je opačná situace, když příjmy převyšují výdaje, takže máme rozpočet přebytkový. Po zaplacení všech výdajů nám ještě něco zůstane.

Schodkově bohužel již několik let hospodaří náš stát. Každoročně utratí víc peněz, než kolik dokáže vybrat na daních. Kde na to vezme? Státu jsou ochotny většinou půjčit jiné státy, které hospodaří lépe, ale i banky a soukromé firmy. Stát tak každoročně kromě vlastních výdajů musí ještě splácet dluhy a navíc i úroky z peněz, které si vypůjčoval. Proč ale nežít na dluh, který přímo po mě nikdo nebude chtít zaplatit? Tak jednoduché to není. Dluhy se splácet musejí a tak je jediný rozdíl v tom, že o to více budeme muset všichni splácet v budoucnu. Třeba tak, že stát zvýší daně a sníží například důchody.

PŮJČKY

Státu vždy někdo ochotně půjčí, protože stát má své příjmy od daňových poplatníků jisté. Kdybychom si chtěli půjčit jako rodina, bude to složitější. Banka bude chtít záruku, že budeme schopni svůj dluh splatit, a bude o nás zjišťovat celou řadu informací. Pokud někdo půjčuje, aniž by byl opatrný jako banky, většinou bude chtít velmi vysoké úroky (procento z půjčených peněz).

Jsou ale věci, které bez půjčky zaplatit nedokážeme. Téměř nikdo nevydělává tolik, aby si mohl dovolit koupit z průběžných příjmů dům nebo byt. Buď máme našetřeno a pořídíme si bydlení z úspor, nebo si musíme na bydlení půjčit v bance neboli vzít si hypotéku. Dokonce ani to si nemůže dovolit každý, musíme mít jisté zaměstnání, a také bance prokázat, že budeme schopni každý měsíc platit splátky. Od té chvíle budeme muset v rodinném rozpočtu počítat se splátkami a s většími rezervami. Dokud nebude dům zcela splacený (a to může být třeba i 30 let nebo ještě déle), banka nám jej může zabavit, pokud přestaneme splácet.

TVŮJ ROZPOČET

Prvními „vlastními“ penězi, se kterými můžeme nakládat podle vlastních představ, bývá kapesné. Vlastní finanční prostředky nám přináší svobodu samostatně se rozhodnout, za co peníze utratím nebo jak jinak s nimi naložím. Nemusíme všechny utratit, ale část uspořit a pořídít si pak nějakou větší věc. Časem kapesné již nestačí nebo rodiče dospějí k názoru, že by odrůstající děti měly vyzkoušet vydělávání peněz, aby získaly své první pracovní zkušenosti a naučily si vážit hodnoty práce a peněz. První vlastní příjem je pro každého radostí i cennou zkušeností a především cestou k samostatnosti a svobodě.

Zkuste hru „První peníze“, pokud chcete zábavně zjistit, jak kdo přišel ke svým prvním vlastním penězům, jak získává peníze teď a jak by je jednou získávat chtěl. A taky jak by nechtěl.

PRVNÍ PENÍZE

Pravidla hry

Jednoduchá aktivita. Účastníci při ní pantomimicky předvádějí způsoby, jak získávají peníze.

V každém kole je trochu jiné zadání:

1. kolo – pantomimicky předvedte, jak jste získali svoje první vlastní peníze.
2. kolo – pantomimicky předvedte, jak získáváte peníze teď.
3. kolo – pantomimicky předvedte, jak byste chtěli (či mohli) získávat peníze v budoucnu.
4. kolo – pantomimicky předvedte, jak byste peníze rozhodně získávat nechtěli.

Ti hráči, co právě nepředvádějí, se pokoušejí uhodnout, co se pantomimou ztvárňuje.

Proč hru hrát

hráči budou mít příležitost uvažovat o různých zdrojích příjmů a vzájemně své nápady sdílet zábavným způsobem

Délka

od 10 minut, rychle roste s počtem hráčů, obvykle kolem 30 minut

Počet účastníků

2 a více

Pomůcky

tužka a papír pro každého

Co se hráči naučí

Hráči budou mezi sebou sdílet své představy o možnostech vydělávání peněz a tak možná vzájemně rozšíří své obzory o tom, jaká existují povolání a další možnosti vydělku.

Zkušenosti vedoucích

Pantomima děti baví, ale velmi se nám osvědčila změna – střídali jsme pantomimu a kreslení.

Zdeněk Šmída, TOM 1007 CHIPPEWA

Když budeme plánovat něco společně – například výlet či výpravu ve skupině kamarádů nebo oddíle, budeme muset také sestavit rozpočet. Začínat budeme od výdajů – kolik bude stát cesta, si můžeme snadno zjistit na internetu. Zjistíme přitom i všechny možnosti slev – skupinových, zpátečních, studentských a dalších. Pak připočteme jídlo a nezapomeneme na rezervu na neočekávané výdaje. Podle toho určíme, kolik budou muset všichni účastníci zaplatit a kolik s sebou budeme potřebovat peněz.

Jakými způsoby jsi získal své první vlastní peníze? Na co by sis rád ušetřil/a? Jak si může vydělat oddíl?

Rozpočet slouží k naplánování příjmů a výdajů. Snažíme se pomocí něho dopředu vědět, na co použijeme naše peníze.

RODINNÝ ROZPOČET

Jaké má vlastně rodina příjmy a výdaje a jak zjistíme, co si můžeme a nemůžeme dovolit? Znovu budeme srovnávat příjmy a výdaje, i když to už bude o trochu složitější. Základním příjmem většiny rodin je příjem pracovní, který dostávají rodiče každý měsíc v zaměstnání. Takový příjem je většinou celkem jistý a je známá i jeho výše.

Téměř ze všech typů příjmů musíme nejprve zaplatit daně státu. Příjem před zdaněním se nazývá hrubý a po zdanění čistý. Až čistý příjem je částka, kterou doopravdy dostaneme. Zaměstnancům daně strhává již zaměstnavatel, podnikatelé si musí každý měsíc odkládat, aby měli na zaplacení daní na konci roku. Kromě daní se z hrubého příjmu odečítá ještě sociální

a zdravotní pojištění. Pravidelným příjmem některých rodin jsou různé státní podpory jako například starobní důchod, příspěvek na rodičovské dovolené pro rodiče, kteří pečují o malé děti, nebo podpora v nezaměstnanosti. Některé rodiny mohou mít pravidelné příjmy i z investovaných úspor – úroky z vkladů a další.

Kromě pravidelných pracovních příjmů může mít rodina ještě příjmy nepravidelné nebo jednorázové. Příkladem nepravidelného příjmu jsou autorské honoráře nebo výnosy z cenných papírů, jako jsou dividendy. Třetím typem příjmu domácnosti může být příjem jednorázový, například prodej starého auta. S nepravidelnými a jednorázovými příjmy můžeme mnohem hůře počítat, protože obvykle nevíme jistě, zda k nim dojde, případně kdy přesně.

Nejen příjmy, ale i výdaje mohou být pravidelné, nepravidelné a jednorázové nebo mimořádné. Pravidelnými výdaji jsou nájemné, splátky hypotéky, výdaje na jídlo, energie, dopravu. Výši pravidelných výdajů jsme schopni alespoň přibližně odhadnout. Některé nepravidelné výdaje, jako jsou dovolená nebo pořízení nějaké větší věci, můžeme předvídat. Naopak mimořádné situace přichází neočekávaně a měli bychom na ně mít rezervy. Takovou klasickou událostí může být porucha pračky, auta nebo jiné dražší věci.

Zkuste sestavit společně s rodiči váš měsíční rodinný rozpočet.

Jaké máme možnosti ke zvýšení příjmů rodiny? První, co nás napadne, je zvýšení pracovního příjmu. Můžeme si najít buď lépe placené místo, nebo pracovat déle. Zbývá ale ještě jedna možnost, nechat „pracovat“ peníze uložené v bankách, akciích, drahých kovech nebo nemovitostech. Více se o tom dá zjistit v kapitole Nakládání s penězi.

Používá se tu hodně odborných výrazů.

A dost z nich jsou dvojice slov. K lepší orientaci v nich může pomoci hra „Spojené pojmy“.

SPOJENÉ POJMY

Procvičení odborných výrazů použitých v této kapitole

Tutu hru bychom měli hrát až ve chvíli, kdy si myslíme, že hráči pojmy znají. Předtím to nemá cenu. Hráči hrají po menších skupinkách (3–5 členů), a to vždy dvě skupiny spolu, vlastně ale soutěží každý jednotlivec. Každá skupina dostane přidělený kruh či jinak ohraničené území, v němž rozhází připravené papírky se slovy. Čím více budou od sebe vzdálena tato dvě území, tím více se hráči naběhají.

Slova na papírcích jsou zvolena tak, aby slovo z první skupiny vždy tvořilo dvojici se slovem z druhé skupiny. Hráči mají za úkol vzít slovo ze svého území a uprostřed, kde je organizátor hry, se setkat s členem druhé skupiny. Na výzvu organizátora přečtou slova a domluví se, jestli patří dohromady. Pokud ano, získává každý z dvojice bod

Proč hru hrát

hráči zkusí pracovat s odbornými termíny souvisejícími s rozpočty

Délka

od 10 minut

Počet účastníků

4 a více

Pomůcky

dvě skupiny lístečků

pro sebe (ne skupinu). Pokud ne, oba musí papírky vrátit a pro další pokus vzít jiný výraz. Hraje se, dokud všechna slova nejsou správně spojena.

Aby hra netrvala neúměrně dlouho, vyráží doprostřed vždy více hráčů, nejlépe všichni najednou. Tam se hráči postupně setkávají a porovnávají své

pojmy do té doby, než najdou někoho, s kým dvojici mohou vytvořit. Pokud porovnají svůj pojem se všemi hráči a stále dvojici nenajdou, běží si pro nový pojem. Ve chvíli, kdy dvojici naleznou, oznámí to organizátorovi, který ověří, zda je to správně, a zapíše jim body.

Slova pro první skupinu

PRACOVNÍ	HRUBÁ	JEDNORÁZOVÉ	RODINNÝ
ZDRAVOTNÍ	OBĚTOVANÁ	OMEZENÉ	ŽIVOTNÍ
VYROVNANÝ	FINANČNÍ		

Slova pro druhou skupinu

PŘÍJEM	MZDA	VÝDAJE	ROZPOČET
POJIŠTĚNÍ	PŘÍLEŽITOST	ZDROJE	ÚROVEŇ
ROZPOČET	PROSTŘEDKY		

Co se hráči naučí

Rozumět konkrétním pojmům a následně je správně používat.

POZNÁMKY:

Ochrana spotřebitele

V této kapitole zjistíme, kdo je spotřebitel, jaká má práva a co ta jeho práva může ohrozit. Připravte se na každodenní obchodní souboje.

Spotřebiteli jsme my všichni, kteří si kupujeme zboží a služby k vlastní potřebě – ne za účelem podnikání. Ať už kupujeme rohlík nebo letenku za oceán, právní předpisy na nás myslí a chrání nás, aby zboží, které kupujeme, bylo kvalitní a aby to bylo přesně to, co chceme koupit. Cílem právní ochrany je „ochrana zdraví a života spotřebitelů a jejich zdravých životních podmínek“. Zároveň jsou chráněny naše ekonomické zájmy. Obchodníci nesmí šidit a prodávat nekvalitní výrobky.

JAKÁ MÁ SPOTŘEBITEL PRÁVA?

Spotřebitelé jsou chráněni celou řadou zákonů a předpisů platných pro Českou republiku, ale také nařízených Evropskou unií.

- ▶ Občanský zákoník
- ▶ Zákon o České obchodní inspekci
- ▶ Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku
- ▶ Zákon o ochraně spotřebitele
- ▶ Zákon o Státní zemědělské a potravinářské inspekci
- ▶ Směrnice EU o odpovědnosti za vadu výrobků
- ▶ Směrnice EU na ochranu spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory
- ▶ a další.

Směrnice Evropské unie jsou přijímány Českou republikou ve formě zákonů nebo nařízení vlády.

ZÁKLADNÍMI PRÁVY SPOTŘEBITELE JSOU

- ▶ právo na informace o výrobku (službě),
- ▶ právo na ochranu zdraví a bezpečnost,
- ▶ právo na náhradu škody způsobené výrobkem či službou, a také náhradou za vadný výrobek či službu.

JAK NAKUPOVAT

Rozumný spotřebitel se při nákupu dražších věcí, jako jsou elektrické spotřebiče, oblečení nebo sportovní potřeby, nerozhoduje nahodile. Nákup si předem rozmyslí a zjistí si všechny informace. Například který typ výrobku mu bude nejvíce vyhovovat a kde ho sehnat nejlevněji.

Při platbě je třeba vzít si paragon (daňový doklad), na kterém musí být jasně uvedeno: co jsem koupil, kdy, jaké množství, jaká byla cena za kus a kolik jsem platil celkem za celý nákup. Na paragony je dobré si doma vyhradit nějaké bezpečné místo, a tam je skladovat po dobu dvou let i déle. Některé se tisknou na tzv. fotocitlivý papír (je to na něm z druhé strany uvedeno). I když ho schováte do temné krabičky, text velmi rychle zmizí. Je tedy dobré si ho ještě okopírovat, naskenovat nebo vyfotit. K případné reklamaci v budoucnu bude paragon zapotřebí. Pokud má zboží záruční list, je potřeba uschovat i ten.

*Takže
to není
tak jednoduché, že
na všechno jsou dva roky.
Pro lepší přehled o záručních
lhůtách zkuste hru „Jak
dlouho se to dá
reklamovat?“*

JAK DLOUHO SE TO DÁ REKLAMOVAT?

Pravidla hry

Hra pro max. 5 skupin hráčů. Každá skupina dostane kartu s předepsanými časy. Úkolem hráčů je kdekoli v herním prostoru nalézt odpovídající kartičku s předmětem, který se na pole hodí svou délkou záruční doby. Každý hráč smí nést maximálně jednu kartičku. Pokud se hráč dotkne jiného hráče, musí si kartičky vyměnit (a to i tehdy, když jeden z nich kartu nemá – v takovém

Proč hru hrát	hráči se zorientují v délkách záručních lhůt pro různé druhy zboží
Délka	25 minut
Počet účastníků	6 a více
Pomůcky	tabulka záručních lhůt pro každou skupinu, dostatek obrázků zboží

REKLAMACE A DALŠÍ POSTUP

Po nějaké době od nákupu ale může přijít šok – nová věc nefunguje tak, jak by měla (mobil přestane fungovat, oblečení se začne párat...) Co s tím? Jako spotřebitelé jsme chráněni a máme právo na výrobek, který funguje. Pokud vám byl prodán s vadou, musí ho prodejce opravit nebo vyměnit.

Pokud jste si ovšem koupili onu věc za nižší cenu a cena byla snížena právě kvůli této vadě, není možné výrobek reklamovat. Prodejce vás o vadě musí dostatečně informovat.

ZÁRUKA

Záruka je povinnost prodávajícího ručit za vady výrobku či služby. U spotřebního zboží je to 24 měsíců (u použitého zboží lze zkrátit až na 12 měsíců), u potravin 8 dní (může být zkrácena nebo prodloužena; toto musí být uvedeno na obale), u krmiv 3 týdny, při prodeji zvířat 6 týdnů, při zhotovení věci na zakázku 6 měsíců, u opravy 3 měsíce, u stavby 3 roky, na stavební práce 18 měsíců. U některého zboží může být uvedena lhůta k použití (např. u potravin končí záruka uplynutím této lhůty). Někteří prodejci nabízejí u některého zboží i delší záruční lhůtu. V tom případě by mělo být jasně specifikováno, na co vám prodejce záruku dává – obvykle zde platí jiná pravidla než zákonem stanovená.

Specifická je záruční lhůta služeb, pokud si např. necháte opravit kapající kohoutek, máte na reklamaci opravy jen tři měsíce.

případě se vyměňuje nic za kartu). Kartičky není možné uschovávat mimo plochu karty, pokud ji skupina neplánuje využít, musí ji vrátit někam do herního prostoru. Vítězí ta skupina, která jako první zaplní svou kartu předměty se správnými záručními lhůtami – tedy bude mít 12 správně umístěných kartiček.

Tip pro vylepšení aktivity: dejte každé skupině dvě tyto karty a vyzvěte, aby druhou kartu zaplnila tam, kde je to možné, skutečnými věcmi, které někde najde.

					
zvíře	zvíře	zvíře	zvíře	zvíře	zvíře
					
potraviny	potraviny	potraviny	potraviny	potraviny	potraviny
					
krmivo	krmivo	krmivo	krmivo	krmivo	krmivo
					
potraviny	potraviny	potraviny	potraviny	potraviny	potraviny
					
spotřební zboží	spotřební zboží	spotřební zboží	spotřební zboží	spotřební zboží	spotřební zboží
					
spotřební zboží	spotřební zboží	spotřební zboží	spotřební zboží	spotřební zboží	spotřební zboží
					
spotřební zboží	spotřební zboží	spotřební zboží	spotřební zboží	spotřební zboží	spotřební zboží
					
stavební práce	stavební práce	stavební práce	stavební práce	stavební práce	stavební práce

Co se hráči naučí

Přiřadit k různým produktům správnou záruční lhůtu.

					
stavební práce	stavební práce	stavební práce	stavební práce	stavební práce	stavební práce
					
oprava	oprava	oprava	oprava	oprava	oprava
					
stavba	stavba	stavba	stavba	stavba	stavba
					
spotřební zboží použité	spotřební zboží použité	spotřební zboží použité	spotřební zboží použité	spotřební zboží použité	spotřební zboží použité

12 MĚSÍCŮ	6 TÝDNŮ	6 MĚSÍCŮ	24 MĚSÍCŮ
8 DNÍ	24 MĚSÍCŮ	8 DNÍ	24 MĚSÍCŮ
24 MĚSÍCŮ	3 MĚSÍCE	24 MĚSÍCŮ	3 TÝDNY

Zkušenosti vedoucích

Plusem této hry je určitě fakt, že si děti uvědomí, že ne každá věc či služba má stejnou záruční lhůtu. Ovšem nejsem si jistá, že si přesně zapamatují, jak dlouhá je u každého zboží či služby.

Zuzana Holcmanová, TK Průzkumník Kolín

JAK PROBÍHÁ REKLAMACE

- ▶ Přijdete do obchodu, ukážete vadnou věc. Musíte prokázat, že jste si věc koupili právě u tohoto výrobce.
- ▶ V zákoně není přímo uvedeno, že musíte při reklamaci předložit paragon. Je to ovšem nejjednoznačnější způsob doložení, že jste zboží nakoupili právě tam. Také je ale možné použít například výpis z účtu.
- ▶ Zboží lze reklamovat v prodejně, kde jste ho koupili, případně také v sídle firmy nebo v jiné pobočce téže firmy (na území téhož státu, viz níže).
- ▶ Obchodník vaši reklamaci buď okamžitě vyřídí (viz dále), nebo s vámi sepíše reklamační protokol, na kterém se uvede, co (jaké zboží) reklamujete, popis reklamované vady, datum podání reklamace, požadovaný způsob vyřízení reklamace (vrácení peněz, oprava, výměna zboží).
- ▶ Nenechávejte v obchodě originál paragonu, vezměte si ho spolu s reklamačním protokolem zase zpátky.

Lhůty pro vyřízení reklamace

- ▶ U některých věcí by měl prodávající rozhodnout o reklamaci ihned (přinesete batoh, kterému se rozpáral celý šev...), u některých reklamací si obchodník může vzít delší lhůtu (např. je třeba zboží zaslat do servisu).
- ▶ Maximální lhůtou pro vyřízení reklamace je 30 dnů. Počítá se ode dne, kdy jste věc přinesli k reklamaci. Pokud vaše reklamace není do 30 dnů vyřízena, považuje se vada za neodstranitelnou a máte právo požadovat výměnu za nové nebo vrácení peněz.

Co obchodníci s oblibou zkoušejí

- ▶ Tvrdit vám, že jste s věcí špatně zacházeli, nedrželi jste se návodu k použití. Co s tím? Sežeňte si znalecký posudek (viz dále), který rozhodne, zda byla věc poškozena špatným zacházením, nebo šlo o vadu nezpůsobenou vámi.
- ▶ Reklamaci zamítnout s tím, že se při jejich testování vada neprojevila. Co s tím? Sežeňte si znalecký posudek, který vadu potvrdí.
- ▶ Když přijdete do obchodu něco reklamovat, tak vám tvrdí, že tam není nikdo, kdo by mohl reklamaci přijmout – zákon ale jasně říká, že v obchodě někdo takový být musí. Možná neposoudí reklamaci okamžitě, ale sepíše s vámi reklamační protokol a do tří dnů, nebo v případě složitějších reklamací, viz výše, do třiceti dnů reklamaci vyřídí.
- ▶ Tvrdí vám, že zboží nelze reklamovat, protože bylo prodáno ve slevě. Nesmysl. Pravdu by měli jedině v případě, že by sleva byla nabídnutá právě z důvodu vady, kterou reklamujete, nebo by šlo o věc prodanou jako použitou.
- ▶ Prodejci tvrdí, že reklamované zboží musíte přinést v původním obalu. Podmínky reklamace jsou jasně dané zákonem a prodejci si k nim navrch nesmí nic přimýšlet – tedy ani způsob zabalení reklamované věci.

Může se vám také stát, že obchodník reklamaci neuzná a ještě po vás chce uhradit náklady spojené s jejím vyřízením (např. poštovné do servisu). Na to nemá právo.

Co když se vada opakuje

V zákoně se říká, že pokud se vada vyskytne opakovaně nebo má zboží více vad, máte právo na odstoupení od smlouvy – tj. nechat si vrátit peníze. (Zákon sice neříká jasně, co znamená „opakovaně“, obecně se ale považují tři opakování za dostatečná.)

Co když vám obchodník reklamaci zamítne a vy jste přesvědčeni o tom, že vás poškodil

Naprostá většina lidí, kteří nejsou s výsledkem reklamace spokojeni, má pocit, že už s tím více nenadělá, a s jednáním prodejce se smíří. To je velká chyba. Kromě toho, že přijdou o peníze, podpoří obchodníky v jednání proti právům dalších spotřebitelů.

Dalším krokem ke kladnému vyřízení reklamace je získání znaleckého posudku, který potvrdí, že vada byla způsobena např. vadou materiálu. Znalecký posudek vám vypracuje soudní znalec. Seznam soudních znalců naleznete na www.justice.cz. Znalec ovšem jen vypracuje posudek a nemůže nijak přinutit obchodníka, aby se jím řídil. Pokud obchodník i nadále odmítá reklamaci uznat, je třeba obrátit se na soud. Se znaleckým posudkem hovořícím ve váš prospěch je ale pravděpodobnost úspěchu velmi vysoká.

KAM SE OBRÁTIT V PŘÍPADĚ PROBLÉMŮ:

Česká obchodní inspekce, www.coi.cz

Evropské spotřebitelské centrum, www.coi.cz/esc

Sdružení ochrany spotřebitelů, www.spotrebitele.info

S čím vám mohou tyto instituce pomoci? České obchodní inspekci (ČOI) můžete napsat stížnost na vadný či ne-

bezpečný výrobek nebo na protiprávní jednání prodejce. ČOI se vaším podnětem bude zabývat, může například stáhnout výrobek z trhu a vyzvat prodejce, aby vám nahradil škodu.

Evropské spotřebitelské centrum (ESC) se zabývá zbožím zakoupeným v jiném státě EU, Norsku či Islandu. Postup je podobný jako u ČOI. Pokud vaši reklamaci právníci ESC vyhodnotí jako oprávněnou, spojí se s partnerským ESC v dané zemi, které prodejce vyzve k nápravě protiprávního jednání.

Sdružení ochrany spotřebitelů (SOS) funguje především jako informační servis. Pokud máte nejasnost v tom, na co máte právo, a jestli to, co vám tvrdí obchodník, je pravda, kontaktujte SOS a požádejte je o konzultaci. SOS také pomáhá v mimosoudním řešení sporů, které je výrazně rychlejší a levnější než soudní cesta.

Když už si stěžujeme nebo dokonce připravujeme žalobu, vyplatí se vědět, která fakta jsou důležitá. Zkuste aktivitu „Napiš stížnost“.

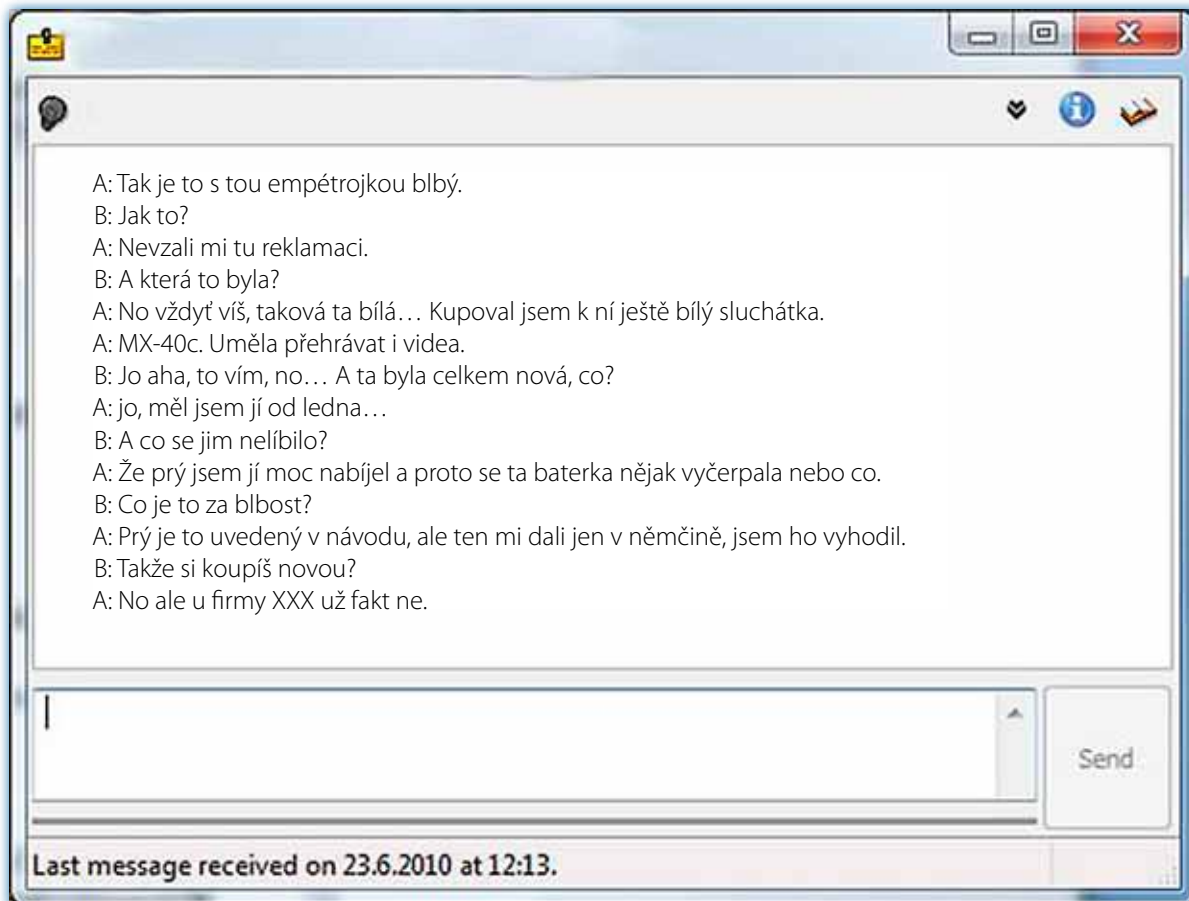
NAPIŠ STÍŽNOST

Pravidla hry

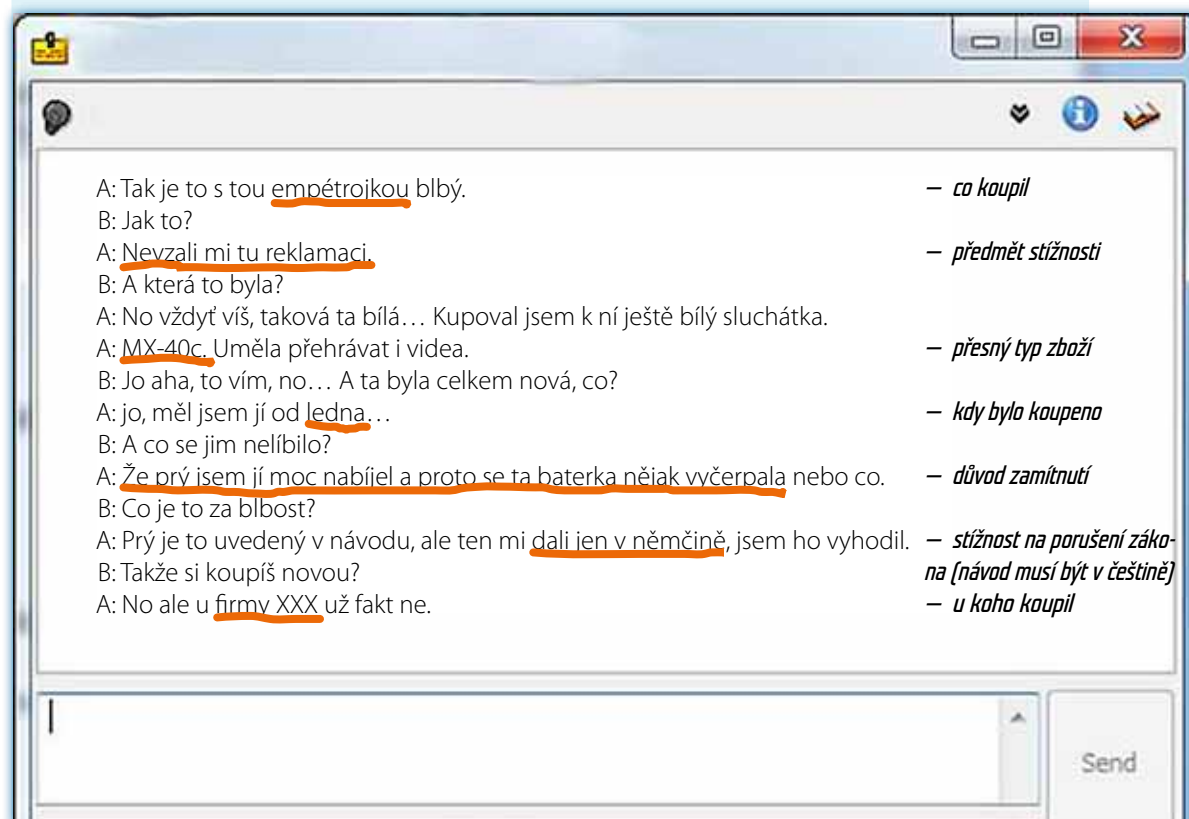
Rozdejte hráčům nakopírovanou následující stránku s icq komunikací dvou kamarádů. Osoba A neúspěšně reklamovala mp3 přehrávač. Následujícím krokem by měla být stížnost obsahující kompletní

informace o tom, co bylo reklamováno, proč a proč byla reklama zamítnuta. Úkolem je podtrhnout ty informace, které se ve stížnosti musí objevit (oddělit od nedůležitých).

Proč hru hrát	hráči budou vědět, které informace jsou důležité pro podání stížnosti
Délka	10 minut
Počet účastníků	1 a více
Pomůcky	list se zadáním

Co byste poradili A? Má napsat stížnost, bude mu to něco platné? Pokud ano, podtrhněte důležité informace, které by ve stížnosti neměl opomenout.

Co se hráči naučí

Rozeznat informace potřebné pro další postup v případě neoprávněně zamítnuté reklamace.

Zkušenosti vedoucích

Hra je trochu složitější. Určitě se vyplatí připravit si předem ukázkou správné a funkční stížnosti.

Jakub Ecler, Junák, Dvojkaři

NÁKUPY POTRAVIN

Potraviny, které se prodávají v obchodech, nesmí nijak ohrožovat zdraví. Jsou přísně kontrolovány, existuje nespočet různých testů, které prokazují zdravotní nezávadnost.

Jsou vydávány seznamy zakázaných látek (nepovolených antibiotik, plísní, bakterií...), jejichž požití by mohlo ohrozit zdraví člověka. Také se nesmí prodávat výrobky, které by mohly spotřebitele (především děti) zmást tím, že je považuje za potraviny, i když jimi nejsou (například svíčky ve tvaru ovoce, krmivo pro zvířata, které vypadá jako lidské jídlo...). Výrobce má povinnost své zboží jasně označit, aby spotřebitel věděl, co přesně kupuje, a uvést na obale celou řadu povinných údajů, jako například hmotnost nebo datum spotřeby.

INFORMACE O POTRAVINÁCH

Máme právo na přesné informace o potravině, kterou nakupujeme, a prodávající nesmí zákazníky klamat tím, že prodává potravinu, která není tím, za co se vydává.

Výrobci se snaží utržit na potravinách co největší zisk, a tak často k jejich přípravě používají lacinější náhražky obvyklých přísad – rostlinný tuk je mnohem levnější než živočišný, synteticky vyrobená ovocná příchut' je levnější než pravé ovoce, cukr je levnější než med atd. Spotřebitel ale musí mít přesné informace a vědět, co kupuje. Med kupuje s vědomím, že je tělu prospěšný, a tak by místo něj (ovšem za stejně vysokou cenu) neměl nevědomky koupit jen svařený cukr. Proto existují pravidla a jakostní testy (které stanovuje Státní zemědělská a potravinářská inspekce a Česká obchodní inspekce), kterými se musí obchodníci při označování potravin řídit.

Když jdete do obchodu a chcete si koupit čokoládovou zmrzlinu, nemůžete ji na místě otevřít a ochutnat, musíte se spolehnout na to, co se píše na obalu. Jako „zmrzlina“ se smí označovat pouze potravina s předepsanou konzistencí, složením a způsobem zmrazení, jako „čokoládová zmrzlina“ výrobek s minimálním množstvím 3 % kaka. Pokud má výrobek méně než 3 %, ale více než 1,5 %, může být ještě označen „kakaová zmrzlina“. Pokud nemá ani 1,5 %, nesmí se označovat jako čokoládová ani kakaová, a ani na obale nesmí být obrázek čokolády či kaka.

Kromě názvu potraviny najdete na obalu i spoustu dalších zajímavých údajů. Jedním z nich je kompletní složení, které musí být uvedeno v pořadí podle váhy (či objemu) od nejtěžší po nejlehčí. Pokud je nějaká ze složek uvedena přímo v názvu – „čokoládová zmrzlina“, nebo je na ní obrázek dané složky (tabulka čokolády...), musí být uveden procentuální podíl této složky. Informace o složení je nejdůležitější pro lidi s různými alergiemi a dietami, u kterých by po požití některých přísad mohlo dojít k reakci organismu ohrožující zdraví.

Dále musí být jasně uvedeno množství (objem či hmotnost), název a adresa výroby, balírný nebo dovozce. Pokud potravina obsahuje více než 0,9 % geneticky modifikovaných organismů, musí to

být viditelně uvedeno. Označení „biopotravina“ může nést pouze výrobek, jehož produkce splňuje přísná kritéria Evropské unie na ochranu přírody a dobré přírodní podmínky zvířat.

Pokud vám výrobce tvrdí, že potravina je zdravotně prospěšná, musí to dokázat tabulkou s informacemi o nutriční hodnotě. Zároveň se vůbec nesmí prodávat výrobky s označením, že jsou zdravé, léčivé, pomáhají s hubnutím, příznivě ovlivňují zdraví apod.

Zkontrolujte, jestli není porušen obal. Pokud v obchodě objevíte zboží, které vypadá zkaženě, plesnivě, nebo má porušený obal, nevracejte je zpět a upozorněte na to zaměstnance obchodu. Po vás může přijít někdo se slabším zrakem, kdo si takto závadný výrobek koupí.

DATUM POUŽITELNOSTI VERSUS DATUM MINIMÁLNÍ TRVANLIVOSTI

Datum použitelnosti se na obalech uvádí jako „spotřebujte do“. Používá se u čerstvých výrobků, které rychle podléhají zkáze. Datum musí být uvedeno ve formátu den, měsíc a rok. Společně s ním musí být uvedeny podmínky skladování (při jaké teplotě, při jaké maximální vlhkosti či osvětlení...). Jíst tyto potraviny po datu uvedeném jako „spotřebujte do“ může být pro zdraví nebezpečné.

Potraviny s prošlou dobou použitelnosti se nesmí prodávat a jsou považovány za zdravotně závadné. Ačkoliv se vám na první pohled mohou zdát, že jsou „ještě dobré“, neriskujte zdraví – mohou v nich být plísně nebo bakterie, které ještě nejsou vidět. Obchody občas nabízejí s výraznou slevou výrobky, jejichž datum „spotřebujte do“ se rychle blíží. Před jejich nákupem opravdu zvažte, jestli potravinu do tohoto data sníte.

Pro některé potraviny je uvedení data použitelnosti povinné – například pro všechny čerstvé masné výrobky (kromě konzerv a trvanlivých salámů, sušených mas apod.) nebo mléčné výrobky.

Potraviny s označením „minimální trvanlivost do“ by neměly být po uvedené lhůtě nebezpečné, jen mohou změnit chuť nebo barvu. Je možné je prodávat i po uplynutí data, ale odděleně od ostatních výrobků a výrazně označené jako prošlé.

U některých výrobků se naopak ani jedno datum uvádět nemusí (například pečivo, ovoce nebo lihoviny).

Vždy se podívejte na datum použitelnosti/minimální trvanlivosti. Může se stát, že je přelepeno cenovkou nebo jinak skryto.

JEDNOTKOVÉ CENY

Všechny obchody s prodejní plochou nad 400 m² (tedy supermarkety a hypermarkety, ale i větší samoobsluhy) musí na cenovkách povinně uvádět měrné (jednotkové) ceny – obvykle 1 kg, 100 g, případně 1 l a 100 ml. Toto pravidlo platí i pro reklamní letáky a katalogy. Pokud jde například o konzervy, kompoty nebo nakládanou zeleninu, musí se uvádět cena za pevný podíl.

Např.: tradičně se máslo prodává po čtvrt kile (250 g), nebo v menším balení – „osmince“ (po 125 g). Někteří výrobci ale začali dodávat 200g máslo, které má šířku a délku stejnou jako to čtvrtkilové, je ale nižší, což není na první pohled vidět. Nakupující prolétne očima cenovky a vezme to o korunu či dvě „levnější“, které je ale o pětinu menší.

Finty obchodníků s jednotkovou cenou

- ▶ Jednotková cena je sice uvedena, ale maličkým písmem, nebo je schována pod lištou, na které cenovka drží. Na cenovce je spousta dalších údajů jako výše DPH nebo datum spotřeby, aby jednotková cena zanikla.
- ▶ Za jednotku považuje obchodník „1 kus“, z čehož samozřejmě nepoznáte nic. V některých případech je to pochopitelné (např. dárkový koš s různými druhy potravin), ale bývá zneužívána i tam, kde jednotkovou cenu uvést lze.

Jak nenaletět

- ▶ Vždy se dívejte na jednotkovou cenu. Nespolehejte na to, že větší balení bude cenově výhodnější, velmi často to tak není. I když nakupujete v malém obchůdku (který povinnost uvádět jednotkovou cenu nemá) a rozhodujete se mezi 200g a 400g čokoládou, v duchu si to pro jistotu vynásobte.

Jednotkové ceny mohou být opravdu zálučné. Zkuste pexeso, kde je potřeba nejen najít dvojice, ale i zjistit, co je levnější.

JEDNOTKOVÉ PEXESO

Pravidla hry

Jednotkové pexeso má jeden doplněk. Pokud hráč otočí stejnou dvojici (lišící se jen množstvím a cenou) může získat druhý bod za to, když do časového limitu (mezi 5 a 10 sekundami; limit je možné upravit tak, aby skupině lépe vyhovoval – není ale cílem, aby času bylo dost na to, aby se vše dalo pohodlně spočítat, to obvykle nemáme ani v obchodě) vybere to zboží z dvojice, které je levnější (na jednotku hmotnosti nebo objemu).

Proč hru hrát	hráči si zkusí rychle porovnávat ceny různého množství výrobků
Délka	10 minut
Počet účastníků	2 nebo 4, při více sadách pexesa více lidí souběžně
Pomůcky	nakopírované pexeso

Co se hráči naučí

Vyzkouší si rychle počítat a odhadovat jednotkovou cenu. Vypracují si strategie, jak to dělat jednoduše a rychle.

MOUKA 1 kg 15 Kč	MOUKA 3,5 kg 49 Kč
CHIPSY 80 g 23 Kč	CHIPSY 70 g 18 Kč
MÁSLO 250 g 29,90 Kč	MÁSLO 200 g 27 Kč
DŽUS JABLEČNÝ 0,5 l 12 Kč	DŽUS JABLEČNÝ 1 l 25 Kč
KOFOLA 0,3 l 20 Kč	KOFOLA 0,5 l 25 Kč
VÍNO 0,75 l 99 Kč	VÍNO 1 l 129 Kč
ČOKOLÁDA 100 g 29 Kč	ČOKOLÁDA 150 g 45 Kč

HOŘČICE 125 g 6 Kč	HOŘČICE 200 g 9 Kč
BALENÁ VODA 1,5 l 3,90 Kč	BALENÁ VODA 2 l 4,90 Kč
BANÁNY 1 kg 23 Kč	BANÁNY 1 ks 19 Kč
JOGURT 100 g 4,90 Kč	JOGURT 200 g 8,90 Kč
ZUBNÍ PASTA 100 ml 29 Kč	ZUBNÍ PASTA 120 ml 33 Kč
SÝR 100 g 16 Kč	SÝR 130 g 25 Kč
KAVIÁR 30 g 49 Kč	KAVIÁR 33 g 53 Kč

Zkušenosti vedoucích

Děti raději nechtěly hledat dvojice, aby nemusely počítat. Ale nakonec byly rády, že zjistily, jak to může v obchodech fungovat.

Jitka Kulhánková, Pionýr, 230. pionýrská skupina Záře, oddíl Veverky

DALŠÍ PRÁVA SPOJENÁ S NAKUPOVÁNÍM

Obchodník (ani prostřednictvím najaté bezpečnostní agentury) v žádném případě nemá právo vás prohlédávat. Pokud si od vás vyžádá např. nahlédnutí do tašek (a vy jste samozřejmě nic neukradli), odmítněte to. Toto přísluší pouze policii. Pokud bezpečnostní agentura skutečně policii zavolá, může vás na dobu, než policie přijede, zadržet. Pokud se toto zadržení ukáže jako bezdůvodné (nic u vás nenajdou), můžete požadovat náhradu prokazatelné škody (tedy například ušlou mzdu, pokud jste na cestě do práce, ušlý zisk apod.).

Obchodník nesmí spotřebitele žádným způsobem diskriminovat. Nejčastěji dochází k diskriminaci dle národnosti, kdy se např. zahraničním turistům účtují vyšší ceny (ale i naopak – v restauraci nebo hotelu nechtějí přijmout české zákazníky, protože očekávají příchod cizinců, kteří pravděpodobně utratí více peněz).

TRIKY OBCHODNÍKŮ

Obchodníci to nemají jednoduché. Každý den musí bojovat o zákazníky s konkurencí. Neustále s nimi držet krok, mít něco lepšího, atraktivnějšího, a při tom to umět vyrobit co nejlevněji, aby byl zisk co nejvyšší. A k tomu zajistit, aby si to někdo kupoval... Každý boj by ale měl probíhat v duchu fair play. Některé metody, jak nalákat zákazníky a zvýšit svůj zisk, jsou za hranou slušnosti a některé i za hranou zákona...

Příklady:

Dodatečné poplatky – obchodník neřekne plnou cenu. Naláká vás na skvělou cenu, k té si ale připočítá další poplatky, často za naprosto samozřejmé věci jako platba kartou či vyskladnění zboží.

Triky s cenou – o tom, jak prodejce pracuje s cenami, aby vypadali dobře, si přečtěte v kapitole Tvorba cen.

POZOR NA SMS!

Víte, kolik stojí esemeska? V závislosti na vašem tarifu či předplacené službě asi tak pár halířů nebo maximálně tři čtyři koruny. Toto ale neplatí pro speciální esemesky od firem, které právě na zasílání SMS vydělávají. Čísla těchto firem obvykle začínají devítkou.

Stáhli jste si někdy zajímavou melodii nebo logo? Poslali jste hlas svému favoritovi v televizní soutěži? A podívali jste se před tím, kolik zaslání SMS stojí? Bývá to napsáno malým písmem někde dole nebo v televizi projede během vysílání nenápadný proužek.

Dobrym „kšeftem“ jsou také různé soutěže, které obvykle vyzývají k odpovědi na velice jednoduchou otázku, kterou zná každé malé dítě. Vidina výhry je lákavá, ale spočítali jste si někdy, kolik na tom má provozovatel soutěže zisk? Řekněme, že výhrou je notebook. Pokud každá taková SMS stojí třeba 50 Kč a vyhrává každá desetitisící esemeska, potom dohromady provozovatel získá 500 000 Kč! A kolik stojí obyčejný notebook?

Ještě více peněz z vás tyto firmy vytáhnou, pokud jim máte dokonce zavolat. Cena za minutu je zpoplatněna zhruba od 50 Kč výš a než se přes telefonní automat někam dostanete, provoláte „majlant“. Tato telefonní čísla také obvykle začínají devítkou. Pokud se vám náhodou stane, že máte zmeškané volání z podivně vypadajícího čísla, nikdy nevolejte zpět! Mohou to být podvodníci, kteří z vás rázem vytáhnou pěkný balík peněz.

AGRESIVNÍ OBCHODNÍ PRAKTIKY

Podle zákona je obchodní praktika agresivní, pokud: „s přihlédnutím ke všem okolnostem svým obtěžováním, donucováním, včetně použití síly nebo nepatřičným ovlivňováním výrazně zhoršuje možnost svobodného rozhodnutí spotřebitele“. Jde tedy o způsoby, kterými se obchodník snaží přimět zákazníka k nákupu, ale které už jsou nejen za hranicí slušnosti, ale také zákona.

Příklady agresivních praktik:

Neobjednané zboží: přijde vám domů zboží, které jste si neobjednali (nejčastěji knihy) s výzvou, že je máte buď zaplatit, nebo zaslat zpátky.

- ▶ V takovém případě za zboží samozřejmě neplaťte, neposílejte ho zpátky (proč byste měli platit za poštovné a trávit tím čas?), není třeba ani kontaktovat firmu, která vám zboží zaslala. Pokud jste si zboží neobjednali, nedošlo k uzavření kupní smlouvy a prodejce nemá právo žádat od vás peníze. Pokud vám přijde upomínka k uhrazení zboží, navštivte stránky České obchodní inspekce www.coi.cz a jednoduchým formulářem nahlaste podnět či stížnost na nekalé jednání prodejce.

Prodejní zájezdy: jsou zaměřeny především na starší lidi. Do schránky dorazí leták nabízející výlet zdarma, kde účastníci dostanou také dárek zdarma a možnost koupit zboží za „skvělé“ ceny. Účastníci jsou pak podrobni drsnému nátlaku, kde je jim vnučováno, že si nabízené výrobky vlastně koupit musí.

- ▶ Nikdy nejste povinni si něco koupit. Nerozhodujte se jen kvůli tomu, že na vás někdo tlačí, nebo proto, že je vám to tak nějak hloupé – dostat tolik věcí zdarma a pak si nic nekoupit. Pokud danou věc skutečně potřebujete, podívejte se po více obchodech, zda se nedá sehnat levněji.

Osobní oslovení: někdo vás zastaví na ulici nebo dokonce zazvoní u vás doma. Snaží se vás pak přesvědčit o výhodnosti své nabídky a tlačí vás, abyste si zboží (službu) pořídili právě teď, že se tak skvělá nabídka nebude opakovat... Občas se ve vás dokonce snaží vyvolat lítost a vypráví vám o své složité životní situaci a o tom, jak nutně potřebuje, abyste si od něj zboží koupili.

- ▶ Myslete na to, že to může být velmi dobrý herec a to, co vám tvrdí, vůbec nemusí být pravda. Platí totéž jako u předchozího bodu – nerozhodujte se pod nátlakem a zjistěte si více informací. Pokud se přece jen rozhodnete zboží koupit, chtějte jasnou identifikaci obchodníka a řádný doklad o zaplacení, případně záruční list.
- ▶ Pokud takovému obchodníkovi jasně řeknete, že o zboží nemáte zájem, neměl by se k vašim dveřím již nikdy vracet. Při další návštěvě již porušuje zákon.

Opakované, nevyžádané nabídky: obtěžování prostřednictvím telefonu, e-mailu či poštovních zásilek.

- ▶ Chraňte svoji adresu, e-mail a telefon. Přemýšlejte o tom, kdo tyto vaše kontaktní údaje má. Že jenom vaši známí? A co sociální sítě? Zařídili jste si v nějakém obchodě kartičku „věrného zákazníka“, abyste získali slevy či nějaký bonus? Žádnou slevu nedává obchodník zadarmo, při vyplnění přihlášky obvykle uvádíte svoji poštovní adresu, e-mail i telefon. Pokud má kartička čárový kód, obchodník navíc bedlivě sleduje, jaké zboží nakupujete, jak často, co preferujete. Všechna data uchovává a na vás pak míří velmi cílenou reklamou... Je také běžné, že si subjekty prodávají databáze s osobními údaji, takže kromě původního obchodníka vás osloví ještě další firmy.
- ▶ Na poštovní schránku si můžete dát cedulku, že nemáte zájem dostávat reklamu. Pošta vám pak nesmí vhadzovat žádné letáky.
- ▶ Mějte dobrou e-mailovou schránku s fungujícím spamfiltrem.

Výhry: nevyžádané nabídky se často tváří jako oznámení o výhře v loterii. K tomu, abyste dostali výhru, ovšem musíte něco konkrétního udělat – obvykle zakoupit nabízený produkt.

- ▶ Nevěřte tomu, že jste něco vyhráli. Takto jsou oslovovány tisíce dalších, trik je buď v tom, že vyhraná věc má nižší hodnotu, než ta, kterou si máte koupit, nebo ani po koupi vyhranou věc nedostanete. Vynoří se další podmínky, nebo budete po nákupu teprve zařazeni do slosování.

Pojištění

Život přináší mnoho obtížných situací, které si neradi připouštíme, ale měli bychom se před nimi snažit chránit. K tomu slouží pojištění. Pojištění spočívá v tom, že se o riziko, že nastane určitá událost, podělí hodně lidí. Takovými nemilými událostmi, před kterými je dobré se pojistit, je například požár, krádež nebo povodeň. Všichni, kdo si sjednají pojištění, platí pojišťovně pravidelně (obvykle jednou ročně) pojistné a z vybraného pojistného pak pojišťovna vyplatí náhradu tomu, komu vznikne škoda, náhradu. Čím méně pravděpodobná je událost, proti které se pojišťujeme, tím nižší je pojistné, a naopak pojištění událostí, které se stávají častěji, je dražší.

HRA POJIŠTĚNÍ

Pravidla hry

Hráči na začátku hry hází kostkou a hozené číslo určuje jeho počáteční majetek. Základem jsou 4 milióny korun. Pokud padne jednička, násobí se číslem 1,1. Pokud dvojka, tak číslem 1,2 a tak dále až po násobení 1,6. Poté si mohou nakoupit hmotný majetek a vybrat z nabídky pojištění až do výše svého rozpočtu. Poloha nemovitostí (domu, bytu) se určuje losem.

Hra probíhá na vymezeném území, ve kterém se pohybují „pojistné události“, které představují organizátoři. Každý z nich u sebe má sadu kartiček s pojistnými událostmi, ze kterých si hráč, který je chycen, jednu vylosuje. Seznam pojistných událostí není hráčům předem známý. Hráči se po území volně pohybují, protože každý den musí do práce. Stejně jako v reálném světě před pojistnými událostmi nelze nikam uniknout. Pojistné události hráče zastihnou libovolným dotykem. Jednou taženou pojistnou událost již dotyčný organizátor vyřazuje.

Po ukončení hry každý hráč spočítá svůj majetek. Hmotný majetek je vynásoben číslem 1,5. Hodnota peněz, které hráči zůstanou ze začátku hry neutraceny, zůstává v původní výši (jejich hodnota za čas hry klesla o úroveň inflace, takže se na rozdíl od majetku nezvětšuje, tedy ničím nenásobí). Hra je ukončena časovým limitem nebo dříve vyčerpáním pojistných událostí.

Počáteční rozpočet:

4 mil Kč + hod kostkou, při jedničce vynásobíme 1,1, při hození dvojky 1,2 atd.

Majetek ke koupi:

Rodinný dům, 4 mil Kč

Byt, 2,5 mil Kč

Zahradní bazén 120 tis Kč

Osobní automobil 600 tis Kč

Jízdní kolo 12 000 Kč

Lyže 9500 Kč

Poloha domu/bytu losem: na kopci, u řeky, na kraji města nedaleko letiště, na samotě u lesa, v obávané části města, v zástavbě rodinných domků, na vesnici

Co všechno může s pojištěním souviset, můžete zjistit ve hře „Pojištění“.

Proč hru hrát	hráči si vyzkouší dopady pojištění a nepojištění
Délka	30 minut
Počet účastníků	přibližně od 8 více, 3 a více organizátorů
Pomůcky	seznam majetku, lístečky s pojistnými událostmi, papír a tužka pro každého hráče, lístečky s polohami domů a bytů

ROZPOČTY

OCHRANA SPOTŘEBITELE

POJIŠTĚNÍ

Nabídka pojištění:

Domácnosti – dům/byt, roční výše pojistného: krádež (15 000), požár (5 000), zásah bleskem (300), povodeň (7 000), odpovědnost (300), pád letadla (350), výbuch plynu (200), terorismus (100)

Ostatní: cestovní pojištění, krádež věcí (1 000)

Pojistné události:

Vytopili jste rozbitou pračkou sousedku pod vámi. Malování a škoda jsou 10 000 Kč. Postihuje jen byty, nikoli domy.

Zapomněli jste v troubě kachnu, došlo k požáru, škoda na zařízení kuchyně je ve výši 30 000 Kč.

Vykradli vás, zloději si odnesli obraz po dědečkovi, rodinné šperky, hotovost ve výši 4 356 Kč, digitální zrcadlovku a jsou poškozené vstupní dveře. Celková škoda je 74 356 Kč.

Jeli jste na dovolenou do Itálie, kde vám bylo za bílého dne ukradeno auto, policie po něm pátrá zatím neúspěšně. Auto nebylo zaparkováno na hlídaném parkovišti, a proto se pojišťovna částečně zříká odpovědnosti a požaduje spoluúčast 40 000 Kč.

Do vašeho domu udeřil blesk a přitom vyhořely všechny zapojené elektronické přístroje (PC, TV). Škoda: 28 000 Kč.

Došlo k leteckému neštěstí: na vaší zahradu se zřítilo soukromé letadlo. Částečně je poškozena i střecha. Statik odhadl škodu na 950 000 Kč. Událost postihuje jen domy v blízkosti letišť.

Během oběda na sjezdovce vám byly odcizeny lyže.

Přišla povodeň a vážně poškodila váš dům, škoda je ve výši 1,2 mil Kč. Záplava postihla jen stavby u řek.

Vandalové se vám vloupali do sklepa a ukradli z něj jízdní kolo a lyže. Vandalové se pohybují pouze v obávaných částech města.

Polohy domů a bytů:

NA KOPCI
U ŘEKY
NA KRAJI MĚSTA NEDALEKO LETIŠTĚ
NA SAMOTĚ U LESA
V OBÁVANÉ ČÁSTI MĚSTA
V ZÁSTAVBĚ RODINNÝCH DOMKŮ
NA VESNICI

Co se hráči naučí

Hráči se naučí pracovat s rizikem, odhadovat ho a zvažovat různé alternativy jeho minimalizace.

Zkušenosti vedoucích

Hru lze stále dotvářet a vymýšlet nové druhy pojistných událostí i majetku.

Kateřina Blandová, TOM S.T.A.N.

Hra „Škody“ především demonstruje, co by se všechno mohlo pokazit.

Pojištění je velký počet druhů. Pojištění domácnosti proti požáru, krádeži či vyplavení patří do skupiny pojištění majetku. Pojistit bychom si měli všechnen majetek, jehož ztráta či poškození by pro nás znamenalo velké existenční problémy. Takovým majetkem je především bydlení. Riziko krádeže je velmi vysoké hlavně u automobilů.

ŠKODY

Na tuto hru hráče rozdělíme do čtveřic, každá skupina představuje jednu rodinu. Určíme centrální stanoviště hry, každá rodina zde musí mít zásobu papíru a tužku. Asi 50 metrů od tohoto místa uložíme připravené kartičky,

Proč hru hrát	hráči se seznámí s typickými pojistnými událostmi a jejich dopady, také si vyzkouší dopady pojištění a nepojištění
Délka	20 minut
Počet účastníků	dvě a více skupin po třech a více lidech, 1 organizátor
Pomůcky	tužka a dostatek papírů pro každou skupinu, lístečky s majetkem či událostmi

kde si hráči během hry budou náhodně vybírat, s čím zrovna hrají. Na kartičkách bude napsáno – dům, auto, počítač, úraz, lyže, kancelářská budova, cestovní kufr, živitel rodiny atd. Hra probíhá tak, že každé dvě minuty k organizátorovi přijdou zástupci všech rodin (od každé jeden) a poslechnou si pojistnou událost, například požár domu, autonehoda, úder blesku, povodeň, krádež. . .

Poté začnou tito zástupci kreslit na papír danou událost, ale nesmí mluvit se svojí skupinou. Která rodina jako první vykřikne správně, co se stalo, získává bod. Další bod ve stejném kole získávají rodiny, kterým tato událost neublížila (neměly zrovna tento druh majetku). Na začátku hry dostane každá rodina přidělenou jednu kartičku s majetkem, ale může si ji kdykoliv doběhnout vyměnit. Stávající dává dospod balíčku a vezí si vrchní. Nová kartička platí až ve chvíli, kdy ji vyslaný poslíček donese zpět ke svojí skupině.

DŮM	AUTO	POČÍTAČ
ÚRAZ	LYŽE	KANCELÁŘSKÁ BUDOVA
CESTOVNÍ KUFR	ŽIVITEL RODINY	STROJ NA VÝROBU TUŽEK

Co se hráči naučí

Hráči si budou umět představit, proti jakým událostem se lidé typicky pojišťují.

Zkušenosti vedoucích

Hra je „hravá“ a zábavná, vhodná i do klubovny. Hrozí riziko, že hráče plně zaujme hádání a neodnesou si tu správnou zkušenost.

Karel Neuschl, TOM Lotří, Hronov

Majetek, tedy hmotné věci a peníze ale zdaleka nejsou tím jediným důležitým pro náš život. Pojistit můžeme nebo dokonce musíme také své zdraví nebo stáří. Pojištění zdraví neboli zdravotní pojištění máme v České republice všichni, za děti ho platí stát, dospělým je povinně strháváno ze mzdy. Díky zdravotnímu pojištění nemusíme platit u lékaře a v lékárně, když onemocníme, nebo platíme jen velmi malou část drahé zdravotní péče. Na zajištění ve stáří slouží důchodové pojištění, ze kterého jsou vypláceny starobní důchody. Nyní důchody z větší části vyplácí stát, ale do budoucna si člověk bude muset velkou část začít spořit již v mládí, již od prvních příjmů. Lidé se dožívají stále vyššího věku, a proto už nebude dál možné se spoléhat jen na důchody od státu. Také se bude stále zvyšovat věk nároku na starobní důchod. Nejvyšší čas začít myslet na stáří je tedy hned po škole. Kromě zdravotního a důchodového pojištění se můžeme setkat ještě s pojištěním úrazovým. Úrazové pojištění povinné není, pojišťovna nám vyplatí v případě úrazu podle jeho závažnosti „bolestné“. Při úrazu s trvalými následky může vyplatet celoživotně.

Škoda se však nemusí stát jen nám samotným, můžeme ji i nějakým nedopatřením způsobit někomu jinému. Takovým příkladem může být vytopení sousedky naší starou pračkou nebo autonehoda. Proti takovým situacím, kdy bychom někomu jinému museli hradit škodu, si můžeme sjednat pojištění odpovědnosti. U aut je takové pojištění povinné ze zákona a říká se mu povinné ručení, kdykoli ho může kontrolovat policie. Pojištění odpovědnosti je dobré si zařídit, pakliže vykonáváme činnosti, při kterých můžeme neopatrností, ale často i nešťastnou náhodou někomu způsobit větší škodu.

Pro lepší představu o pojištění odpovědnosti si zahrajte hru „Katastrofy“.

KATASTROFY

Představte si nejhorší katastrofy, které jste od dnešního rána mohli sami způsobit. Sepište je s ostatními. Katastrofy může sepisovat více skupin. Poté jednotlivé skupiny mohou své katastrofy pantomimicky (či jinak) předvádět a ostatní mají za úkol poznat, o jakou katastrofu se jedná.

V další fázi mají hráči za úkol odhadnout, jakou škodu (vyjádřeno v penězích) mohla která katastrofa způsobit. Své odhady skupiny následně prezentují. Důležitá není ani tak odhadnutá částka, jako postup a úvahy, které byly při stanovení škody použity.

Proč hru hrát	hráči si představí vlastní možný rozsah zodpovědnosti za škodu
Délka	20 minut
Počet účastníků	2 a více
Pomůcky	tužka a papír

Co se hráči naučí

Uvažovat o možných škodách a následcích běžného jednání.

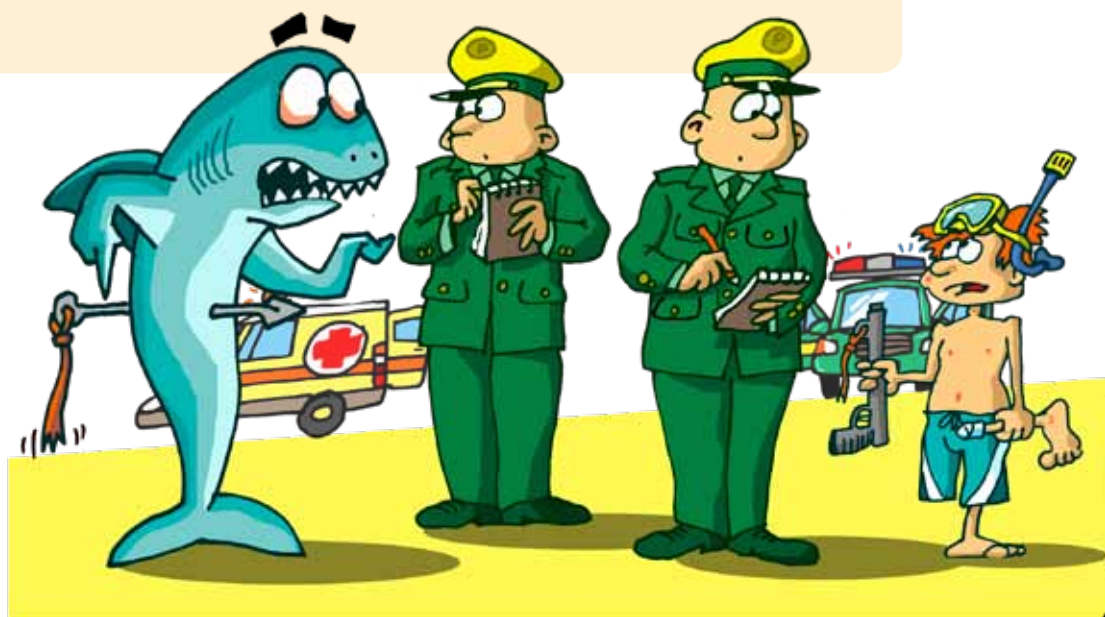
Zkušenosti vedoucích

Prezentace se dá doplnit také o to, co se dalo udělat, aby se této konkrétní škodě předešlo.

Kateřina Blandová, TOM S.T.A.N.

Na cesty do zahraničí si sjednáváme cestovní pojištění. Nejčastější je zdravotní pojištění pro cesty do zahraničí. V zemích Evropské unie bychom ošetření u lékaře platili jen z malé části, ale pro cesty do zbytku světa se musíme pojistit, abychom se vyhnuli velkým komplikacím. Kromě zdravotního pojištění se často pojišťují například zavazadla.

Život a zdraví si můžeme pojistit ještě jedním velmi populárním způsobem. Je to životní pojištění. Životních pojištění je mnoho typů, můžeme se tak zajistit na stáří, spořit i zajistit rodinu v případě, že by se živiteli rodiny něco stalo (smrt, vážný úraz).

Pojištění si pořizujeme proto, aby nám pomohlo zvládnout problémy, které bychom bez něj nezvládli, hlavně proto, že bychom na to neměli dost peněz.

POZNÁMKY:

Slovníček pojmů

akcie	majetkový cenný papír, který představuje malý zlomek majetku firmy ve vlastnictví majitele akcie. S držbou akcie jsou spojena práva na podíl na zisku a řízení firmy (obvykle účastí na valné hromadě akcionářů).
akcionář	majitel akcií.
akciová společnost	obchodní společnost, jejíž základní jmění má formu akcií.
aktiva	majetek, který využíváme a který nám patří.
banka	instituce, která se zabývá zprostředkováním půjčování a ukládání peněz. Banky ve všech zemích EU podléhají velmi přísnému dohledu centrálních bank a vklady v nich jsou státem pojištěny.
bankovní převod	nejpohodlnější a nejrychlejší způsob placení mezi dvěma subjekty, dnes probíhá většinou pouze přepsáním částek v počítačích. Může probíhat v rámci jedné banky i mezi bankami.
bezhotovostní peníze	většina peněz v současném světě již není v podobě mincí a bankovek, ale pouze jako záznam v informačních systémech bank.
běžný účet	základní typ bankovního účtu, bývá na něm minimální úroková sazba, ale lze s ním velmi snadno disponovat, není vhodné na běžném účtu nechávat větší zůstatek.
bilance	rozvaha.
cenné papíry	různé druhy investování, rozdělují se na majetkové, kdy si kupujeme přímo malý podíl na firmě (akcie), nebo dluhové, které jsou vlastně formou půjčky.
centrální banka	banka, která je v mnoha státech zodpovědná za vydávání bankovek, má velké pravomoci, rozhoduje o významných otázkách (inflační, měnová politika). V České republice je jí Česká národní banka, jejím hlavním úkolem je zajistit stabilitu české koruny a přiměřenou míru inflace.
Česká národní banka	centrální banka České republiky.
čistý příjem	peníze, které doopravdy dostaneme po odečtení daní, zdravotního a sociálního pojištění, jež povinně platíme.
daň	částka, která je povinně odváděna státu, její výše je stanovena většinou v procentech. Zdaněno je téměř vše: pracovní příjem, spotřeba...
devizy	zahraniční měna v bezhotovostní podobě, například pokud platíme platební kartou (devizový kurz bývá výhodnější než valutový – hotovostní).

dividendy	každoročně vyplácený podíl na zisku připadající na jednu akcii (dividendy se vyplácí pouze, když se firmě daří dobře a akcionáři se rozhodnou zisk rozdělit).
dluhopis	takzvaný úvěrový cenný papír, kdy někomu (velké společnosti, státu...) půjčujeme a on se zavazuje, že nám po sjednané době vrátí jistinu plus úrok.
dluhová past	situace, kdy jedinec není schopen splácet své dluhy a na splacení jednoho úvěru si musí brát další úvěr. V této situaci se bohužel ocitá čím dál více lidí, většinou z velké části svou vlastní vinou – chtěli si žít lépe, než kolik si mohou dovolit. Klientovi, který má problémy se splácením dluhů, banka není ochotna poskytnout úvěr, a v zoufalé situaci si takový člověk je ochoten vzít i extrémně nevýhodný úvěr.
domácnost	nejde o společné bydlení, ale domácnosti jsou všichni kromě firem a státu, tedy soukromé subjekty, fyzické osoby.
elektronické bankovníctví	současný trend bankovních služeb, kdy nemusíme chodit do banky a vše lze vyřídit pomocí internetu. Osobní návštěva banky je většinou nutná pouze ke zřízení účtu. Elektronické bankovníctví bývá výrazně levnější, důležitá je bezpečnost transakcí.
embosovaná platební karta ..	platební karta s vystouplými číslicemi, které umožňují takovou kartou zaplatit i na místech, kde není platební terminál, protlačením čísel karty do papíru (příkazu k úhradě). Nevýhodou embosovaných platebních karet je snazší zneužitelnost, ale bývají zárukou, že budou akceptovány celosvětově.
exekuce	je úřední rozhodnutí o zabavení věcí v hodnotě nesplaceného dluhu. Rozhodne se o obstarání mzdy, ze které se stanoví minimální částku, se kterou dotyčný může přežít, a zbylé peníze jsou poukázány věřiteli. Může být také zabaven majetek dlužníka. Po celou dobu existence nesplaceného dluhu se dluh zvětšuje o úroky. Náklady řízení (na vyřízení dluhu) ze zákona platí také dlužník.
finanční poradce	osoba, která poskytuje rady o investování, riziko ale nese vždy klient.
fyzická osoba	každý člověk.
hmotná odpovědnost	odpovědnost zaměstnance za svěřený majetek, například automobil. Hmotnou odpovědnost musí zaměstnanec podepsat. Na hmotnou odpovědnost je třeba dávat pozor i u brigád, mělo by nám být jasné, za co zodpovídáme.
hotovost	peníze v podobě mincí a bankovek.
hrubý příjem	příjem před zdaněním a zaplacením povinných pojištění, hrubý příjem nedostáváme.
hypoteční úvěr	peníze půjčené bankou na koupi domu či bytu.
hypoteční zástavní list	dluhový cenný papír, jehož výtěžky banky používají na financování hypotečních úvěrů.

inflace	stálý růst všech cen v ekonomice (státě). Obvyklá roční míra inflace v rozvinutých zemích Evropské unie nepřesahuje 5 %. V zemích s vážnými ekonomickými problémy či válečným konfliktem může být míra inflace ve stovkách procent, ceny se pak mění každý den. Takovému jevu se říká hyperinflace.
inkaso	pravidelná platba, nejčastěji za bydlení (nájemné, energie). Pokud nechceme myslet na něco, co je třeba platit každý měsíc, můžeme v bance zadat povolení k inkasu do určené částky a místo toho, abychom platili nájemné či telefonní účet, ho za nás automaticky zaplatí banka (strhne z našeho účtu). Podobně funguje trvalý příkaz, ale rozdíl je v tom, že u trvalého příkazu každý měsíc odchází stejná částka, zatímco povolení k inkasu mívá jen omezení, kolik maximálně smí banka zaplatit například za telefonní účet. Pokud by požadavek operátora (telefonní účet) byl na vyšší částku, tak jej banka nezaplatí.
jednatel	osoba, která zastupuje obchodní společnost.
lichva	půjčení peněz za velmi vysoký úrok, které je nelegální.
mzda	peníze, které dostáváme za práci.
nájem	využívání nějaké věci za úplatu.
náklady	spotřeba ekonomického zdroje, které je i obvykle spojené se současným nebo budoucím výdejem peněz.
náklady obětované příležitosti	to, co by nám přinesla volba jiné možnosti, než té, kterou jsme zvolili.
nemovitost, nemovitý majetek	stavby pevně spojené se zemí, majetek, který není možné přesunovat. Budovy a pozemky.
nominální hodnota	číslo, finanční částka, například napsaná na bankovce. Nic však neříká o tom, kolik si za danou částku můžeme koupit zboží a služeb, to vyjadřuje hodnota reálná.
obligace	dluhový cenný papír, vydat ji může stát, firma, banka.
pasiva	krytí majetku, cizí zdroje, vlastní zdroje.
penále	pokuta za to, že jsme něco nezaplatili včas.
PIN	personal identification number, číselný kód, heslo.
platební karta	plastová karta s magnetickým proužkem a čipem, umožňuje bezhotovostní platby v obchodech, výběry z bankomatů. Platební karty rozlišujeme kreditní, debetní a embosované. Většina platebních karet má mezinárodní platnost (např. Mastercard, Visa). Ačkoli nemusíme držet hotové peníze, je třeba i s kartami velké opatrnosti, některé z nich jsou poměrně snadno zneužitelné a to i přes internet.
pohledávka	prostředky, které nám dluží zákazníci do uhrazení.
pojišťovna	společnost, u které si můžeme sjednat pojištění. Principem pojištění je relativně malý příspěvek mnoha pojištěnců, který pokryje velkou škodu mála pojištěnců. Některá pojištění jsou povinná (povinné ručení, zdravotní a sociální pojištění).

povinné ručení	ze zákona povinné pojištění motorových vozidel (bez povinného ručení auto nesmí vyjet, namátkově kontroluje policie). Z povinného ručení jsou kryty škody, které způsobí řidič vozidla, jedná se o zvláštní typ pojištění odpovědnosti.
právní subjektivita	schopnost být nositelem práv a povinností.
právnícká osoba	organizace, firma, občanské sdružení, ...
příjmy	veškeré prostředky, které získáváme.
půjčka	finanční prostředky poskytnuté na přechodnou dobu, za půjčku si banka účtuje úrok.
reálná hodnota	skutečná hodnota peněz, kolik si například za 100 korun doopravdy koupíme zboží a služeb. Reálná hodnota stokoruny se v čase mění, jak se mění cenová hladina.
rozpočet	přehled plánovaných příjmů a výdajů na určité časové období či akci nebo projekt.
rozvaha	účetní dokument, ve kterém je kompletní přehled majetku k určitému dni.
RPSN	roční procentní sazba nákladů, slouží pro orientaci o nákladech na úvěr. Poskytovatelé úvěrů jsou povinni RPSN uvádět. RPSN je procentuální podíl z dlužné částky, kterou musí spotřebitel zaplatit za období jednoho roku.
sankce	postih.
služby	všechny ekonomické činnosti, které nejsou zemědělskou ani průmyslovou výrobou (tedy lékař, právník, obchod, kadeřnictví, doprava...).
smlouva	minimálně dvoustranná dohoda, může mít písemnou či ústní podobu a také může být uzavřena mimochodem, jen třeba činem (například nástupem do vlaku).
sociální dávky	peníze poskytované státem osobám ve složité životní situaci (stáří, mateřství, nemoc, nezaměstnanost...).
sociální pojištění	povinné pojištění, ze kterého stát vyplácí sociální dávky a důchody.
splátkový prodej	prodej, kdy při odběru zboží zaplatíme pouze malou část kupní ceny a zboží postupně splácíme. Celkové náklady tím můžou výrazně narůst.
spořicí účet	typ bankovního účtu, který není určen pro každodenní transakce, je lépe úročen než běžné účty, ale prostředky máme stále poměrně snadno dostupné.
spotřebitelský úvěr	úvěr na nákup zboží, většinou s poměrně vysokou úrokovou sazbou
spotřební koš	soubor zboží, které za rok spotřebuje průměrný občan. Větší investice, které děláme jednou za mnoho let, jsou započítány podílem (např. 1/50 koupě rodinného domu).
statutární orgán	osoba či skupina osob, které jsou oprávněné rozhodovat o zásadních věcech společnosti/firmy.
stipendium	finanční prostředky poskytované školami na podporu vynikajících studentů během studia.

termínovaný vklad	bankovní vklad, u kterého je stanovena minimální doba, po kterou peníze nemůžeme vybrat (nebo za velmi nevýhodných podmínek). Termínované vklady mívají výrazně vyšší úrokové sazby než běžné účty, protože banka má jistotu, že peníze nebudeme chtít dřív a díky tomu je může dále investovat. Obvykle platí, že na čím delší dobu peníze do banky ukládáme, tím vyšší je i úroková sazba. Existují i termínované vklady na několik dní či týdnů.
trvalý příkaz	příkaz bance, aby pravidelně (nejčastěji jednou měsíčně) převedla stanovenou částku na jiný účet (například za nájemné).
účetnictví	ekonomická disciplína, která zaznamenává pohyby peněz.
úrazové pojištění	dobrovolné pojištění, ze kterého nám pojišťovna vyplatí odškodné, pokud se nám něco stane (úraz).
úrok	částka, kterou banka přidá střadateli k vložené částce za uložení peněz (které mezitím banka může využít k dalšímu investování, proto jsou u termínovaných vkladů výrazně vyšší úrokové sazby než u běžných účtů, u kterých banka neví, kdy klient bude chtít své prostředky použít).
úroková sazba	procentní sazba z uložené částky, kterou banka přidá střadateli za uložení peněz (které mezitím banka může využít k dalšímu investování, proto jsou u termínovaných vkladů výrazně vyšší úrokové sazby než u běžných účtů, u kterých banka neví, kdy klient bude chtít své prostředky použít). Sazba se uvádí většinou jako roční. Úroková sazba 2 % tedy znamená, že když si na rok uložíme do banky 1000 Kč, banka nám vrátí 1020 Kč.
valuty	zahraniční měna v hotovosti.
výdaje	všechno, co platíme.
výnosy	peněžní částky, které podnik získal za určité období, spojeno s příjmem. Výnosy jsou provozní, finanční a mimořádné. Stejně se člení náklady, které jsou opakem výnosů.
závazek	prostředky, které musíme zaplatit za dodané zboží nebo služby.
zdravotní pojištění	pojištění, ze kterého je hrazena lékařská péče, v České republice je povinné.
životní pojištění	pojištění pro různé životní situace jako zajištění stáří a nebo rodiny v případě úmrtí živitele rodiny. Životní pojištění je i způsobem investování.

Obsah

CO S TÍM?	1
NAKLÁDÁNÍ S PENĚZI	3
Co všechno se dá s penězi dělat?	3
Funkce peněz.....	3
Formy peněz	3
Kdo je kde	4
Návrh platební karty	5
Ochranné prvky bankovek 6	
Poznej Prvek!	6
EUROTRIP	8
Cizí měny.....	10
Cestovky	10
Bezhotovostní peníze	12
Zaplat' fakturu	12
Další způsoby placení.....	14
Platební karty.....	14
Platební převody.....	14
Typy bankovních účtů	14
Pexeso finančních pojmů	15
Jaké podoby ještě mohou mít peníze?	16
Peněžní bingo	17
ROZPOČTY	21
Když je třeba si vybrat...	21
Pustý ostrov I	21
Pustý ostrov II	22
Obětovaná příležitost	22
Nepředvídatelné výdaje	23
Moje obětovaná příležitost	23
Rozpočet.....	24
Půjčky.....	24
Tvůj rozpočet	24
Rodinný rozpočet.....	25
První peníze	25
Spojené pojmy	26
OCHRANA SPOTŘEBITELE	29
Jaká má Spotřebitel práva?	29
Základními právy spotřebitele jsou.....	29

Jak nakupovat.....	30
Jak dlouho se to dá reklamovat?	30
Reklamace a další postup	30
Napiš stížnost	34
Nákupy potravin	36
Jednotkové pexeso.....	38
Další práva spojená s nakupováním	39
Triky obchodníků.....	40
POJIŠTĚNÍ.....	43
Hra Pojištění.....	43
Škody.....	45
Katastrofy	47
SLOVNÍČEK POJMŮ	49

Rozumíme financím I.

Autoři: Helena Křenková, Michaela Čakrtová, František Šereda, Kateřina Hořavová, Ivana Čurdová

Testování: Anna Rambousková, Jaroslav Liška, Alena Wagnerová, Zdeněk Šmída, Zuzana Stodůlková-Pindurová, Kateřina Blandová, Kateřina Foltánková, Jan Merhaut, Tomáš Hurt, Jan Smrčka, Jan Závala, Zuzana Holcmanová, Marek Prokop, Vojtěch Marek, Zbyněk Kocman, Martin Krchák, Matouš Bořkovec, Jan Burda, Zbyněk Báča, Anna Bukovská, Karel Neuschl, Tomáš Buriánek, Matěj Chour, Jakub Ecler, Pavlína Kopřivová, Jitka Kulhánková, Ondřej Kurz, Aleš Vitinger a další

Editor: Roman Šantora

Ilustrace: Milan Lesniak

Grafická úprava a DTP: Marek Bárta

Jazyková korektura: Mirka Gajzlerová

Vydal: Junák - svaz skautů a skautek ČR
Tiskové a distribuční centrum
Senovážné nám. 24, 116 47 Praha 1
jako svou 172. publikaci
Praha 2011

Vytiskl: XXX

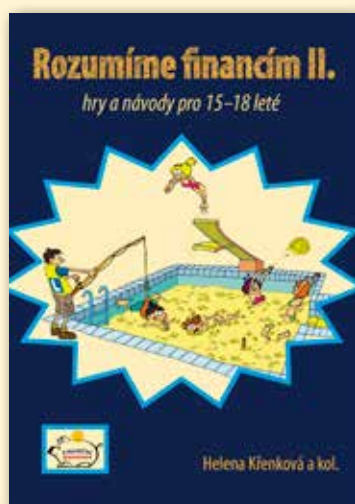
Náklad: 6000 ks
První vydání

ISBN 978-80-86825-66-3

Rozumíme financím I.

hry a návody pro 11–15 ti leté

Vyznat se v penězích a všem co s nimi souvisí není jednoduché. Proto publikace přináší množství her a námětů díky kterým si znalosti a dovednosti finanční gramotnosti lze osvojit lépe a zábavněji. Hry jsou předkládány jednoduše a srozumitelně spolu s nezbytnými informacemi, potřebnými jak k jejich uvádění, tak k pochopení potřebných souvislostí. Zabývají se jak nakládání s penězi, rozpočty ale i právy spotřebitelů.

Společně s publikací Rozumíme financím I. vychází také pracovní listy Rozumíme financím II. – hry a návody pro 15–18 leté a metodická příručka Peníze ve volném čase – finanční gramotnost prakticky pro vedoucí oddílů.

Publikace jsou dostupné i elektronicky na www.rozumimefinancim.cz.